

GENEL TÜRK TARİHİ

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Prof. Dr. Eşref BUHARALI Özel Sayısı/ Special Issue Dedicated to Prof. Dr. Eşref Buharalı,
Kasım/November 2024, ss. 463-496.

Geliş Tarihi–Received Date: 30.08.2024 Kabul Tarihi–Accepted Date: 20.11.2024

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

**OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ:
İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI
VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)**

 <https://doi.org/10.53718/gttad.1541063>

 İLYAS AK*

ÖZ

Birinci Dünya Savaşı öncesi Avrupa'da güç dengeleri hızla değişmekte ve Büyük Güçler arasındaki rekabet her alanda artmaktaydı. Bu rekabetin en somut örneklerinden biri 20. yüzyılın başında yaşanan Almanya ile İngiltere arasındaki donanma yarıştı. Özellikle “dretnot” olarak bilinen savaş gemilerinin geliştirilmesi ve denizlerdeki üstünlüğün bu yeni tip gemilere dayanması, iki ülke arasındaki gerginliğin ana sebeplerinden biri hâline gelmişti.

Bu süreçte 1906 yılında İngiltere tarafından denize indirilen ve dönemin diğer tüm savaş gemilerini gölgede bırakan *HMS Dretnot*, iki ülke arasındaki donanma rekabetini daha da kızıştırdı. Dretnot gemileri zırhları, hızları ve silah sistemleriyle savaş stratejilerini yeniden şekillendirirken iki ülke arasındaki gerilim de bu modernleşme yarışının doğrudan bir sonucu olarak yükseldi. Artan gerilim Avrupa'da silahlanma yarışını hızlandırdı ve devletlerarası ittifakların şiddetlenmesine yol açtı. Bu gerginlik ve rekabet ortamı Temmuz 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle sonuçlandı.

Savaşın ilk günlerinde Alman donanmasının Akdeniz birliğindeki iki savaş gemisi *Goeben* ve *Breslau*, 6 Ağustos 1914 günü Amiral Souchon komutasında tarafsız İtalya'nın Messina limanını terk ederek boğazdan çıktı. Bu iki kruvazör, Fransız ve İngiliz gemilerinin takibi altındaydı. Almanya; Fransa ve Rusya'dan sonra İngiltere ile de savaşa girince *Goeben* ve *Breslau* için Akdeniz adeta bir kapan haline gelmişti. Bu iki gemi hız ve atış gücü açısından üstün olsalar da düşman kuvvetlerinin sayıca fazlalığı nedeniyle Akdeniz'de zor duruma düşmüştü.

İngiliz Amiralliği gemilerin sadece iki seçeneği olduğunu düşünüyordu. İngilizlere göre gemiler ya Cebelitarık'a yönelerek Atlantik'e açılacaklar ya da Adriyatik'teki müttefik Avusturya-Macaristan limanlarına gideceklerdi. Tüm önlemler buna göre alınmıştı. Ancak *Goeben* ve *Breslau* beklenmedik bir rota izleyerek İngilizlerin düşünmediği üçüncü seçenek olan, 2200 km ötedeki Çanakkale'ye dümen kırdı.

Goeben ve *Breslau*, dört gün süren kovalamacada hız avantajlarını da kullanarak mesafeyi açtı ve iki dretnot, 10 Ağustos'ta Çanakkale Boğazı önüne geldi. Osmanlı Devleti 2 Ağustos 1914 günü Almanya ile gizli ittifak antlaşması imzalamıştı. Harbiye Nazırı Enver Paşa, Alman Büyükelçisi Wangenheim ve Alman Askeri Heyet Başkanı Liman von Sanders arasında yapılan gizli görüşmede, *Goeben* ve *Breslau*'nun Karadeniz'de Osmanlı donanmasına yardım etmesi amacıyla İstanbul'a gelmesi benimsendi. Bu sebepten Başkomutan Vekili Enver Paşa'nın emriyle kruvazörler, boğazdan geçip Nara önlerinde demirledi. Dört saat sonra İngiliz savaş gemileri boğazın önündeydi. İngilizlerin geçiş talepleri ise reddedildi.

İki kruvazörün Osmanlı limanlarına sığınmasından 29 Ekim'de Rus limanlarını bombalamasına kadar geçen süreç, Osmanlı Devleti'ni Birinci Dünya Savaşı'na sokan olaylar dizisinin başlamasında kilit bir rol oynadı. Bu süreç çalışmanın ana temasını oluşturdu. Makalemiz İngiliz basınında *Goeben* ve *Breslau* adlı Alman savaş gemilerinin, Osmanlı Devleti'nin Dünya Savaşı'na giriş sürecindeki rolünü, kapsamlı bir şekilde

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, E-Posta: sgomec@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0003-4606-9006.

**OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ:
İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI
VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)**

değerlendirmektedir. Çalışma, dönemin gazetelerinde yayımlanan haberler, yorumlar ve analizler üzerinden ilerleyerek, İngiliz basınının olayları nasıl yorumladığını ortaya koymayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: *Goeben* ve *Breslau*, Birinci Dünya Savaşı, Almanya, İngiltere, Osmanlı Devleti.

**THE CRITICAL TURNING POINT IN THE ENTRY OF THE OTTOMAN STATE INTO THE FIRST
WORLD WAR: GOEBEN AND BRESLAU'S JOINING THE OTTOMAN NAVY AND
BOMBARDMENT OF RUSSIAN PORTS ACCORDING TO THE BRITISH PRESS (10 AUGUST 1914-
29 OCTOBER 1914)**

ABSTRACT

Before the First World War, the balance of power in Europe was changing rapidly and the competition between the Great Powers was increasing in every field. One of the most concrete examples of this rivalry was the naval race between Germany and Britain at the beginning of the 20th century. Especially the development of warships known as “dreadnoughts” and the fact that the superiority in the seas was based on these new types of ships had become one of the main reasons for the tension between the two countries.

In this process, the *HMS Dreadnought*, which was launched by Britain in 1906 and overshadowed all other warships of the period, further escalated the naval rivalry between the two countries. While the dreadnoughts reshaped war strategies with their armour, speed and weapon systems, tensions between the two countries increased as a direct result of this modernisation race. The growing tension accelerated the arms race in Europe and led to the intensification of inter-state alliances. This environment of tension and competition resulted in the outbreak of the First World War in July 1914.

In the early days of the war, the two battleships *Goeben* and *Breslau* of the German navy's Mediterranean unit left the neutral Italian port of Messina on August 6, 1914, under the command of Admiral Souchon. These two cruisers were under pursuit by French and British ships. When Germany entered the war with England after France and Russia, the Mediterranean became a trap for *Goeben* and *Breslau*. Although these two ships were superior in terms of speed and firepower, they were in a difficult situation in the Mediterranean due to the large number of enemy forces.

The British Admiralty believed that the ships had only two options. According to the British, they could either sail to Gibraltar or the Atlantic, or they could sail to the allied Austro-Hungarian ports on the Adriatic. All precautions were taken accordingly. However, *Goeben* and *Breslau* took an unexpected course and headed for Çanakkale, 2200 kilometres away, which was an option that the British had not considered.

Goeben and *Breslau*, using their speed advantage in the four-day chase, opened the distance and the two dreadnoughts arrived of the Dardanelles on August 10. The Ottoman Empire had signed a secret treaty of alliance with Germany on August 2, 1914. At a secret meeting between Enver Pasha, the Minister of War, Wangenheim, the German Ambassador, and Liman von Sanders, the head of the German military delegation, it was agreed that the *Goeben* and *Breslau* would come to Istanbul to assist the Ottoman navy in the Black Sea. For this reason, on the order of Deputy Commander-in-Chief Enver Pasha, the cruisers passed through the strait and anchored off Nara. Four hours later, British warships were in front of the strait. The British requests for passage were rejected.

The period from the sheltering of two cruisers in Ottoman ports to the bombardment of Russian ports on October 29 played a key role in the beginning of the series of events that led the Ottoman Empire into the First World War. This process constitutes the main topic of this study. Our article comprehensively analyses the role of the German warships *Goeben* and *Breslau* in the British press in the Ottoman Empire's entry into the First World War. The study aims to reveal how the British press interpreted the events through the news, comments and analyses published in the newspapers of the period.

Keywords: *Goeben* and *Breslau*, First World War, Germany, Great Britain, Ottoman Empire.

GİRİŞ

Avusturya'nın 28 Temmuz 1914 günü Sırbistan'a savaş ilan etmesinden sonra Avrupa'nın tüm başkentlerinde karar verme süreçlerine, askerî hesaplar damga vurdu. Çar, 30 Temmuz'da ordusuna seferberlik emri verdi. Seferberlik silah çekmek gibiydi; bunu ilk yapan stratejik avantaj kazanıyordu. Rusların seferberliği Almanya'nın aradığı bahaneyi vermişti. 1 Ağustos'ta Berlin'de seferberlik emri verdi ve Almanya, Rusya'ya savaş ilan etti. 2 Ağustos'ta Almanya, Belçika'ya bu ülkeden serbest geçiş talep eden bir ultimatom ilettiler. Ultimatom reddedilince 3 Ağustos'ta Alman askerleri, sınırı geçti. Aynı gün Almanya, Fransa'ya savaş ilan etti.

İngiliz hükümeti hiç gecikmeksizin, Belçika'nın tarafsızlığına saygı gösterilmesini talep eden bir ultimatoma açıkladı. Ultimatoma yanıtız kalınca İngiltere, 4 Ağustos'ta Almanya'ya savaş açtı.¹ Daha sonra sırasıyla Avusturya 5 Ağustos'ta Rusya'ya, Sırbistan 6 Ağustos'ta Almanya'ya, Fransa 10 Ağustos'ta Avusturya'ya; İngiltere ise 12 Ağustos'ta Avusturya'ya savaş ilan etti.²

Ağustos ayında "Büyük Kara Kasırğa", tüm Avrupa'yı sarmıştı. Savaş bir anda gelen yaz fırtınaları gibi çoğu insanı şaşırttı ama başlangıçta bundan kurtulmak için çok bir çaba gösterilmedi. Bazı Batılılar için beklemekten kurtulmak da bir rahatlamaydı. Kısa sürede bitmesi düşünölen uzun savaş, böylece başladı.³

İngiltere, Fransa ve Rusya; Almanya'nın etrafını sararak onu bir çember içine almak ve yalnız bırakmak amacındaydı. Bu gayeyle İtalya'yı ondan ayırmak ve Avusturya'yı da zayıflatmak istiyorlardı. Diğer devletleri de kendilerine bağlamak siyasetini takip ediyorlardı. Osmanlı Devleti ise 1913 senesinde, Balkan Harbi'nden mağlup çıktıktan sonra yaralarını sarmak ve yeniden kuvvetli bir Osmanlı vücuduna getirmek için dâhilden yapılması lazım gelen şeylere ve özellikle de ordu ve donanmasının takviyesine çalışırken, bu hareketi ve dirilme hamlelerini, hemen hemen hiçbir yabancı devlet hoş görmedi. Rusya, uzun zamandır Osmanlı Devleti'ne düşmanca politikalar sergiliyordu; bir gün Osmanlı Devleti'nin mirasına konmak için edince boğazları ele geçirmeyi daima göz önünde tutuyor ve boğazların tahkimine, ordunun takviyesine, demiryolları inşasına karşı çıkıyordu. Hatta General Liman von Sanders heyeti, 1913 sonunda İstanbul'a gelip o zamanki mukavele gereği birinci kolordu kumandanlığını deruhte edince, önce Ruslar itiraza başladı. Rusların bu itirazına Fransız ve İngiliz sefirleri de iştirak etti.⁴

Alman Askerî Misyonu İstanbul'a geldiği zaman, orada uzun zamandan beri başında Amiral Limpus'un olduğu bir İngiliz Bahriye Misyonu bulunuyordu. Alman Askerî Misyonu sadece orduyla ilişkili faaliyetlerde bulunurken, İngiliz Bahriye Misyonu'nu da yalnız donanmayla ilgili etkinliklerde faaliyet göstermekteydi. Ayrıca İstanbul'da, bütün Türk jandarma teşkilatının kendisine bağlı olduğu Fransız General Baumann vardı. Savaş başladığından beri Osmanlı Devleti, bu çarpışmada tarafsız kalacağını sürekli beyan etmekteydi.⁵

Osmanlı Devleti tarafsızlık tutumunu sürdürürken Yunanistan'a karşı Ege'de, deniz gücünü arttırmak için daha önceden yedi buçuk milyon paund karşılığında, İngilizlere siparişi verdiği *Sultan Osman* ve *Reşadiye*⁶ dretnotlarına, 5 Ağustos 1914 günü İngiliz hükümeti, savaşı bahane ederek el koyduğunu açıkladı.⁷ Halkın ve Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin katkılarıyla siparişi verilen ve İngiltere'de inşa edilmekte olan iki adet zırhlı savaş gemisinin teslim edilmemesi, Türk kamuoyu üzerinde çok derin bir etki yaptı. Büyük kitlelerin kararlı bir biçimde İngiltere karşıtı fikirler benimsemesine neden oldu.⁸

Birinci Dünya Savaşı öncesinde İtilaf Devletleriyle ittifak yapmak isteyen Bâbiâli, olumlu yanıt alamamıştı. Osmanlı Devleti'nin tecrit süreci devam ederken Avusturyalılar, Osmanlı Devleti'ni Üçlü İttifak'a almayı ilk kez Temmuz 1914 ortasında önerdi. Avusturyalılar, Osmanlılarla bir antlaşma yaparak Sırbistan'ı yalnız bırakmayı ve Bulgaristan'ı tarafsız kılmayı amaçladı. Almanlar ise bu fikri başlangıçta reddetti. Gerek İstanbul'daki Alman Büyükelçisi Baron Hans von Wangenheim gerekse de Alman askerî misyonunun başı General Liman von Sanders, Osmanlı Devleti'nin hem askerî hem de diplomatik açıdan bir müttefikten çok, yük olacağına inanıyordu. Wangenheim 18 Temmuz günü Berlin'e yazdığı bir raporunda: "Türkiye bugün bir müttefik olarak hiç şüphesiz hâlâ değersiz, dostlarına en ufak bir avantaj sağlayamadan, onlar için ancak bir yük olacaktır" değerlendirmesinde bulunmuştu.⁹

Alman Kayseri II. Wilhelm, Wangenheim ve Liman von Sanders gibi düşünmüyordu. Zaten önemli olan da Kayzer'in ne düşündüğüydü. Wilhelm İngiltere'ye karşı, onun doğudaki gücünü sonsuza kadar yok edecek bir cihat başlatmayı planlamaktaydı. Konsolos ve temsilcilerine, tüm İslam dünyasını İngilizlere karşı ayaklandırma

¹ Michael Howard, *Yüzüncü Yıldönümünde Birinci Dünya Savaşı*, Türkçesi: Sinem Gül, Dost Kitapevi, Ankara 2014, s. 47-49.

² Ian Westwell, *Resimli Harp Tarihi I. Dünya Savaşı*, çev. Oktay Etiman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 8.

³ Margaret MacMillan, *Barişa Son Veren Savaş*, çev. Belkis Çorakçı Dışbudak, Alfa Yayınları, İstanbul 2014, s. 915.

⁴ Ali İhsan Sâbis, *Harp Hatıralarım Birinci Cihan Harbi*, C. I., Nehir Yayınları, İstanbul 1990, s. 24, 55.

⁵ Liman von Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, çev. Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s. 23.

⁶ 20. yüzyılın başlarında yaşanan silahlanma yarışı, zırhlı gemilerin stratejik önemiyle öne çıkmıştır. Bu dönemin teknolojik üstünlüğünü simgeleyen donanmalar, mekanize savaş çağında zaferi belirleyen en kritik unsurlardan biri olarak kabul edilmiştir. Avrupalı devletler bu alanda yoğun bir rekabete girmişken Osmanlı Devleti bu yarışta geri kalmak istememiştir. 1911 yılında İtalya'ya 1912 yılında ise Yunanistan'a karşı alınan yenilgiler sonrası Osmanlı Devleti, en modern zırhlılardan en az birkaçına sahip olmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin bağlı kampanyasıyla İngiltere'ye *Sultan Osman* ve *Reşadiye* isimli iki dretnot siparişi edilmiştir. Anlaşmaya göre *Sultan Osman* Temmuz 1914'te Reşadiye ise 1915 yılı başlarında teslim edilecektir. Ancak Temmuz 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte İngiliz hükümeti, 2 Ağustos 1914 tarihinde bu iki zırhlıya el koyduğunu ve yapılan ödemeleri iade etmeyeceğini duyurmuştur. İngiltere henüz savaşa dâhil olmamışken gerçekleşen bu el koyma, Osmanlı hükümeti tarafından yasadışı bir eylem olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık İngiliz hükümeti, gemileri el koymanın bir ihtiyati tedbir olduğunu ve ülke sınırları içindeki gemileri alkoyma hakkına sahip olduklarını savunmuştur. Bu gelişme Osmanlı basınında ve halk arasında İngiltere'ye karşı büyük tepkilere yol açmıştır (Mehmet Beşikçi, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği*, İletişim Yayınları, İstanbul 2023, s. 65-66).

⁷ *Birinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi*, C. I. Yener Yayınları, İstanbul 1976, s. 132.

⁸ Ahmet Emin Yalman, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*, çev. Birgen Keşoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019, s. 83.

⁹ Eugene Rogan, *Osmanlı'nın Çöküşü Ortadoğu'da Büyük Savaş 1914-1920*, çev. Özkan Akpınar, İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s. 66.

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

emrini verdi. Wilhelm; Osmanlı, Kafkas, İran ve Afganistan halklarını, İngiltere'nin yayılmacı politik çıkarlarına karşı bir araya getirme emelindeydi. Bu birliktelik, en büyük ve hassas hedef olan Hindistan'da bir isyanın fitilini ateşleyebilirdi. Eğer Hindistan, İngiltere'nin elinden koparılacak olursa imparatorluğun geri kalanı kolayca çökebilirdi. Kayser, Almanya'nın doğuda yeni büyük bir imparatorluk kurmak için eline büyük bir fırsat geçirdiğine inanıyordu. Berlin tarafından tasarlanan ama İstanbul'dan eyleme sokulacak olan cihat için Osmanlı Devleti ile mutlaka ittifak yapılmalıydı.¹⁰

İtilaf Devletlerinden umduğunu bulamayan Bâbiâli, Alman elçisinin hükümet nezdindeki girişimleri ve İstanbul'da bulunan Alman askerî heyetinin Enver Paşa ile görüşmeleri, ibrenin İttifak grubuna dönmesinde önemli rol oynadı. Netice itibarıyla bu durum başta Enver Paşa olmak üzere, Talât Bey ve Meclis-i Meb'ûsan Reisi Halil Bey'in ittifak lehinde düşüncelerinin şekillenmesinde bir etken oldu. Almanya'nın ittifak teklifini Said Halim Paşa, Enver Paşa, Halil ve Talât Bey kabul etti. Bu teklifin kabul edilmesinin bir sebebi de Rus korkusuydu. Bu antlaşma Çarlık Rusya'sı karşısında, Osmanlı Devleti'ne güvence vaat ediyordu. Almanya'nın o dönemde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozacak veya devleti zayıflatacak bir politikası söz konusu değildi. Almanya'nın Osmanlı ülkesini bir müstemleke gibi eline geçirmesi de olanaksızdı. Çünkü buna ne coğrafi ne de teknik vasıtalar müsaitti. Osmanlı ülkesi bir pazar olarak görülmekteydi. Bâbiâli güçlü oldukça bu menfaatleri devam edecekti. Almanya, İtilaf Devletleri gibi Bâbiâli'nin tarafsız kalmasını istemiyor hatta tam tersine Osmanlı ordusundan aktif yardım bekliyordu. Osmanlı-Alman ittifakı için müzakereler, 26 Temmuz'da başlamıştı. 2 Ağustos 1914 günü Sadrazam'ın Yeniköy'deki yalısında Osmanlı-Alman gizli ittifakı, Said Halim Paşa ve Almanya Büyükelçisi Wangenheim tarafından imzalandı.¹¹

Almanya ile gizli ittifak yapıldığı 2 Ağustos 1914 günü Harbiye Nazırı Enver Paşa, Rusya'nın Kafkasya seferberliğine dişe diş bir tepkiyle, genel seferberlik ilan etti ve ertesi gün Çanakkale Boğazı'nın güney ucu ile İstanbul Boğazı'nın kuzey ucunun derhâl kapatılıp mayınlanması emretti. Çanakkale ve İstanbul boğazlarında "dost gemiler" için küçük bir geçit açık bırakıldı. Sadrazam Said Halim Paşa 4 Ağustos'ta Rus Büyükelçisi Giers'i eğer Karadeniz'de Rus donanması herhangi bir kışkırtma girişiminde bulunursa, boğazların Rus gemilerine karşı tamamen kapatılacağı konusunda uyardı. Bu gelişmelere rağmen Bâbiâli, 2 Ağustos 1914'te Berlin'le gizli ittifak antlaşması imzalamasına karşın, Avrupa nazarında tarafsızlık konumunu hâlâ korumaktaydı.¹²

Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın Osmanlı Devleti'ni içinde bulunduğu zor durumdan kurtarma çabaları ile Kayser II. Wilhelm'in İslam ve doğuya yönelik politikalarının belirli ölçüde örtüşmesi, Osmanlı-Alman ittifakının imzalanmasında önemli bir rol oynadı.¹³ Ancak bu ittifak imzalanmış olmasına rağmen Enver Paşa, Rusya ile de bir anlaşma yapma girişiminde bulundu. Bu doğrultuda Enver Paşa, Rusya'nın İstanbul Büyükelçiliğinde askerî ateşe olarak görev yapan General Leontev ile bir araya geldi. Müzakere sonucunda yapılması planlanan ittifak, en ince ayrıntısına kadar değerlendirildi. Rusya'nın İstanbul Büyükelçisi Giers tarafından 5 Ağustos 1914 tarihinde Rusya Dışişleri Bakanı Sazanov'a gönderilen telgraf, General Leontev'in Enver Paşa'yı ziyaretine dair önemli bilgiler içermekteydi. Bu görüşmede Enver Paşa, Rusya'ya ilk defa ittifak teklifinde bulunarak Osmanlı seferberliğinin kesinlikle Rusya'ya karşı olmadığını ve Rusya'nın endişelerini gidermek amacıyla 9. ve 11. kolordulardan bazı birlikleri geri çekebileceğini bildirdi. Leontev ve Giers'in Rusya Dışişleri Bakanı'na sundukları raporlar, ittifak teklifinin ciddiyetini ortaya koymaktaydı. Bu raporlarda her iki diplomatta ittifak yanlısı önerilere yer verdi. Ancak Dışişleri Bakanı Sazanov'un değişmeyen ittifak karşıtı tutumu, Enver Paşa'yı ve Osmanlı Devleti'ni Almanya ile ittifaka zorunlu bırakmıştı.¹⁴

Osmanlı diplomasisinde önemli gelişmeler yaşanırken iki Alman savaş gemisi *Goeben*¹⁵ ve *Breslau*¹⁶, Akdeniz'de İngiliz ve Fransız zırhlıları karşısında zor durumdaydı. Harbiye Nazırı Enver Paşa 1 Ağustos 1914'te

¹⁰ Peter Hopkirk, *İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun*, çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul 1995, s. 11,13.

¹¹ Hasan Babacan, *Mehmed Talât Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcrası)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005, s. 94-95.

¹² Sean Mcmeekin, *I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü*, çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 130.

¹³ Mustafa Çolak, *Komitenin Kahramanı Enver Paşa*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2019, s. 51.

¹⁴ Eray Bayramol, "Rus Diplomatik Belgelerinde Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Rus İttifakına Dair Görüşmeler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. 129, S. 254, 2021, s. 50-67.

¹⁵ "SMS *Goeben*, Moltke sınıfının ikinci ve son üyesiydi. 1909 Nisan'ında Hamburg'daki Blohm&Voss tersanesine ısmarlanmış, 1911 Mart'ında denize indirilmiş ve Mayıs 1912'de donanmaya teslim edilmiştir. Denemeler sırasında belirlenen hızını dikkat çekici şekilde 2,5 deniz mili kadar aşmış; 1 milde 28 mile ulaşmış; altı saatlik bir cebrî seyirde ortalama 27,2 mil hız yapmıştı. İngiliz donanmasındaki benzerlerinin tersine, hayati önem taşıyan orta bölümünü çevreleyen 28 cm kalınlığındaki kuşağı ve her biri 30 cm kalınlığında beş taretyle, neredeyse yeni bir savaş gemisi kadar zırh taşıyordu. Su kesiminin altında ve gövde içinde torpil ve mayınlara karşı koruma sağlayan ikinci bir zırhlı etek gemiyi birkaç kez kurtaracaktı. Bu zırhlar ve yüksek hıza erişmek için gerekli büyük türbinler nedeniyle teknenin 22.640 tonluk deplasmanına 5.000 ton daha eklemek gerekmişti. Zırh bakımından tüm İngiliz kruvazörlerinden kesinlikle üstün ve Kraliyet Donanması'nda kendi sınıfındaki gemilerin ilk kuşağına kıyasla çok daha hızlı olan *Goeben*'in silah gücü sadece kâğıt üzerinde zayıftı (başlangıçtaki İngiliz standardı 30'luk toplar karşısında 10 adet 28'lik top). Oysa Alman namluları çok daha nitelikliydi; daha yüksek çıkış hızı sağlıyordu, daha iyi cephane ve daha gelişmiş menzil bulucu (telemetre) kullanıyordu. Taretlerin 3 m daha geniş bir güverteye oturuyor olması, top platformunun çok daha sabit olmasını sağlıyordu. *Goeben*'in 10 topunun tamamının gerçekleştirdiği bir borda ateşi 6.600 libre,

Alman Büyükelçiliğinde, Alman Büyükelçisi Hans von Wangenheim ve Alman askerî heyeti şefi Otto Liman von Sanders ile gizli bir toplantı gerçekleştirdi. Bu toplantıda Enver Paşa, *Goeben* ve *Breslau*'nun Osmanlı donanmasına katılmasını talep etmiş ve bu talep Büyükelçi Wangenheim tarafından da desteklenmişti. Toplantıda Osmanlı Devleti ile Bulgaristan'ın Rusya'ya karşı Almanya'nın yanında savaşa girmesi hâlinde, taraflar arasındaki askerî iş birliğinin koşulları tartışıldı. Başarılı bir kampanya için denizlerde üstünlük sağlanmasının gerekli olduğu vurgulanmıştı. Bu bağlamda güçlü *Goeben* ile kardeşi *Breslau*'dan oluşan Alman Akdeniz Filosu'nun, Karadeniz'de Osmanlı donanmasını desteklemek amacıyla İstanbul'a gelmesinin ve böylece Türk-Bulgar ordularının Rusya'ya karşı harekâtlarına destek stratejik olarak uygun olacağı kararlaştırıldı.¹⁷

Birkaç gün sonra Berlin'deki Osmanlı Askerî Ateşesi Cemil Bey, Alman Dışişleri Bakanlığı'ndan "fevkalade mahrem" bir bilgi aldı: Kayser II. Wilhelm, *Goeben*'i İstanbul'a göndermeyi ve ardından Osmanlı donanmasıyla birlikte Karadeniz'e çıkarmayı planladığını 3 Ağustos'ta Enver Paşa'ya ilettili. Wangenheim gibi Liman von Sanders de Enver Paşa'nın bu talebini desteklemiş ve 2 Ağustos'ta Berlin'e gönderdiği raporda şunları ifade etmişti: "Çok edilgen durumda olan Osmanlı filosunun harekete geçirilmesi ve Rus Karadeniz filosunun etkisiz hâle getirilmesi için *Goeben*'in Osmanlı topraklarına gelmesi oldukça önemlidir. Karadeniz'de serbestlik karadaki bütün harekâtlar açısından çok büyük önem taşıyor." Alman Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Goeben*'in kaptanı Amiral Wilhelm Souchon'a yeni ittifakla ilgili telsizle bilgi vererek kendisine derhâl İstanbul'a hareket etmesi talimatını ilettili. Böylece Liman von Sanders'in isteği yerine getirilmiş oldu. Bu doğrultuda Akdeniz'de sıkışmış olan *Goeben* ve *Breslau* rotalarını İstanbul'a çevirdi ve 10 Ağustos 1914'te Boğazlar'a giriş yaptı.¹⁸

Bu önemli olaydan sonra bazı Osmanlı yetkililerin, Bulgaristan'ın da Almanya yanında saf tutacağına ve artık Karadeniz'e de hâkim olunacağı düşüncesiyle, savaşa bir an önce girilerek zaten "çabuk biteceği" düşünülen savaştan pay alma isteği arttı.¹⁹ Ayrıca bu durum gemilerin boğazlardan geçmesine izin veren Bâbiâli'nin hem tarafsızlık söylemlerine gölge düşürdü hem de İtilaf Devletleri bu durumu, Almanya'nın yanında olmakla yorumladı. Her ne kadar gemilerin isimleri alım satım işlemleriyle Türkçeleştirilmiş olsa da amiral, kaptan, görevli ve erlerinin başlarına fes giydirilerek gemi içinde bırakılması ve bu olaydan kısa bir süre önce de Bâbiâli'nin, savaştan milletlerin seferberliğinden kat kat geniş ve Osmanlı mali gücünün üstünde bir seferberlik ilanı (17 ile 45 yaş arasındaki tüm askerlik çağındaki erkekleri silah altına alıyordu) yeniden bir savaşa sürüklenileceğine dair şüphe bırakmıyordu. "İngilizler kendi malımız olan gemilerimize el koyuyor, Almanlar bize veresiye gemiler veriyor" yolundaki propagandaların yanı sıra, her gün beşer onar Alman subay, teknisyen ve eri de İstanbul'a akın ediyordu. İttifak Devletleriyle doğrudan sınır noktası bulunmadığından, bu

buna karşılık ilk İngiliz kruvazörlerinin 8 adet 30'luk topununki 6.800 libreydi. Etkili menzilleri 17.000 m olan Alman topları 30'luk İngiliz toplarından hiç de aşağı görünmüyordu. Geminin uzunluğu 185, genişliği 30, su çekimi ise 8,5 metreydi. Bütün bu özellikler, savaş patladığında *Goeben*'in Akdeniz'deki en ürkütücü savaş gemisi olmasına yol açmıştır. Oysa geminin zaafı da vardı ve bunların içinde en önemlisi, niteliksiz metalden imal edilmiş kazan borularının çok yüksek miktarda su sızdırmasıydı. Kuzey Denizi ve Kuzey Atlas Okyanusu'nda, ülke sularına yakın bölgelerde faaliyet gösterecek tüm büyük Alman savaş gemileri gibi *Goeben*'in de menzili oldukça kısıtlıydı. Normal kömür yükü altında, en yüksek hızıyla (teoride) 19 saatin biraz üzerinde seyir gerçekleştirip 520 deniz mili yol yapıyor; ambarları doluyken (normal yükün üç katı, yani 3000 ton) 19 millik en uygun seyir hızında 3500, 12 millik ekonomik hızda ise 4250 deniz mili yol kat ediyordu. Akdeniz'in boydan boya uzunluğu yaklaşık 2200 deniz miliydi. Kısa mesafe hareketleri için tasarlandığından, uzun seferler 1.100 kişilik mürettebat için büyük rahatsızlık demektir (Alman denizciler kıyıdaki barakalarda yatardı; denizde uzun zaman kalmaya alışık değillerdi). Havalandırma ve aydınlatma yetersiz, yemekhaneler ilkel ve aşırı kalabalıktı; savaştan hemen önce ikinci bir hava soğutma ünitesi için yapılmış başvuru tasarruf nedeniyle geri çevrilmişti. Ancak konfora pek öncelik tanınmaması, tersanenin, fazladan su geçirmez bölmeleri olan oldukça dayanıklı bir gövde yapmasına imkân tanımıştı" (Dan Van Der Vat, *Dünyayı Değiştiren Gemi*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Alfa Yayınları, İstanbul 2013, s. 17-18); *Goeben* kruvazörünün Osmanlı Devleti tarafından satın alındığı ilan edildikten sonra 16 Ağustos 1914 itibarıyla gemiye *Yavuz Sultan Selim* adı verilmiştir. Geminin yeni adını Enver Paşa seçmişti. Nitekim Yavuz Sultan Selim onun en çok takdir ettiği sultanı (Özer Öner, *Yavuz ve Midilli Osmanlı'nın Son Savaşı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2012, s. 143). Biz metin boyunca gemiden kısaca *Yavuz* olarak zikredeceğiz.

¹⁶ "SMS *Breslau* hafifçe arkaya yatık dört uzun ve narın bacasıyla bütün son dönem Alman hafif kruvazörlerinin zarafetine sahipti. Mayıs 1911'de Stettin (bugün Polonya'da Szczecin) kentinde denize indirilen *Breslau*, yakın sularda destroyer filotilla lideri olarak veya savaş filosuyla birlikte keşif görevlerinde kullanılmak üzere tasarlanmıştı. 140 m uzunluğa karşı genişliği sadece 13,5 metreydi, azami hızı 28 mil olsa da bu sürati kısa süreliğine aşması bekleniyordu. 373 mürettebatı, 10,5'luk 10 adet topu ve 4.550 ton deplasmanı vardı. Zırhı oldukça hafifti ve 15'lik toplarla donanmış aynı dönemde üretilmiş İngiliz hafif kruvazörleri karşısında oldukça zayıf olmakla birlikte hız bakımından üstündü. *Breslau* da mürettebatına pek az konfor sağlıyor; geliştirilmiş omurgasına rağmen fırtınalı denizlerde aşırı yalpalıyor, yüksek hızda ayrı ayrı her bir parçası titreşiyordu. Menzili *Goeben*'inkinden biraz uzun olsa da kömür tüketiminin çok daha düşük olması doğaldı. Vaktiyle *Breslau* olan bugünkü Polonya şehri Wrocław'dan aldığı adını, üç üyesi daha bulunan bir gemi sınıfına vermişti. Savaş kruvazörü ise adını 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın yetenekli kolları komutan General August von Goeben'e borçlu oldu" (Dan Van Der Vat, *age*, s. 48-49); *Breslau* kruvazörü Osmanlı Devleti tarafından satın alındığının ilan edilmesinin ardından 16 Ağustos 1914 tarihinde *Midilli* adını almıştır. Bu ismin seçilmesinde Yunanlılara kaybedilen Midilli Adası'nın bu gemi aracılığıyla geri alınabileceği yönündeki özlem etkili olmuştur (Öner, *age*, 144).

¹⁷ David Fromkin, *Barışa Son Veren Barış Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı?*, çev. Mehmet Harmancı, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2023, s. 59.

¹⁸ Mustafa Aksakal, *Harb-i Umumi Eşiğinde Osmanlı Devleti Son Savaşına Nasıl Girdi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s. 118, 125, 130.

¹⁹ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi Cilt: III, 1914-1918 Genel Savaşı, Kısım: 1, Savaşın Başından 1914-1915 Kışına Kadar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 200.

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

derece geniş bir seferberliğin ancak komşu devletlere karşı yapılabileceği düşünölmekteydi. Bu durumda düşmanların, İtilâf Devletleri olduğu açıkça anlaşılıyordu.²⁰ Diğer taraftan *Goeben* ve *Breslau*'nun gelmesiyle İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ndeki deniz misyonu anlamsız hâle geldiği gibi subayların hepsi de karaya çıkmıştı.²¹

Osmanlı Devleti, Almanya ile yapılan ittifakın ardından komşu devletlerle ittifak teşebbüslerinde bulundu. Bu çerçevede Talât Bey, Halil Bey ile 15 Ağustos günü otomobil ile Sofya'ya gitti. Sofya'da Bulgarlarla herhangi bir saldırı karşısında birlikte savunmaya geçilmesini temin maksadıyla bir antlaşma imzalandı. Daha sonra Bükreş'e geçildi. Bulgaristan'la bir ittifak antlaşması imzalanmış fakat Romanya ile böyle bir antlaşma mümkün olmamıştı. Romenler ısrarla, bu savaşta ve bloklaşma konusunda tarafsız kalacaklarını belirtmelerine rağmen eğer savaşa girilirse Bulgarlara saldırmayacaklarına dair güvence vermiyordu. Talât Bey; Bulgar, Romen ve Yunanlılarla yapılan görüşmeler hakkında hükümete bilgi vermek üzere 31 Ağustos 1914'te, Halil Bey'i geride bırakıp, Bükreş'ten ayrılarak İstanbul'a döndü. Halil Bey de 13 Eylül'de döndü.²²

Goeben ve *Breslau* zırhlıları olayından sonra Bâbiâli için eylül başında ortalık sakinleşmiş gibi görünüyordu. Ancak bu sakinlik Bâbiâli'nin yabancı sefaretlere gönderdiği ve 10 Eylül'de basında yayımlanan bir genelge ile bozuldu. Bu genelge, 1 Ekim itibarıyla tüm kapitülasyonların kaldırılacağını duyurmaktaydı.²³ Başta İttifak ve İtilaf Devletlerinin tüm büyükelçileri buna itiraz etse de Osmanlı Devleti kararından geri adım atmayarak savaşın oluşturduğu kaostan faydalanıp kapitülasyonları kaldırdı.²⁴

29-30 Ekim 1914 tarihlerinde Osmanlı donanmasına ait *Yavuz*, *Gayret-i Vataniye* ve *Numune-i Hamiyet* adlı savaş gemileri, Rusya'nın Odessa limanını; *Yavuz*, *Samsun* ve *Taşöz* gemileri Sivastopol limanını ve kenti savunan tabyaları bombaladı. Diğer taraftan *Midilli*'nin Novorossiysk limanındaki gemileri, petrol ve tahıl depolarını bombalaması ve kentte büyük yangına sebep olması, Bâbiâli'nin ısrarla tarafsız olduğunu iddia etmesi söylemlerini boşa çıkardı.²⁵

Bâbiâli'nin bu olaydaki özrünü kabul etmeyen Rusya, 2 Kasım 1914 günü Osmanlı Devleti'ne resmen savaş ilan etti. Zaten Osmanlı hükümeti savaşa girme hususunda Rusya'dan geri kalmıyordu. Sultan V. Mehmed Reşad, 10 Kasım 1914 günü Rusya, İngiltere ve Fransa'nın yanı sıra Belçika, Karadağ ve Sırbistan'a savaş ilan etti. Dört gün sonra Şeyhülislam Ürgüplü Hayri Efendi, çatışmayı İtilaf Devletlerine karşı bir cihat olarak kutlamak üzere Fatih Camii'nde Sultan'a, Peygamberin kılıcını sundu. Artık Osmanlı Devleti Avrupa'dan Kafkasya'ya, Karadeniz'den Basra Körfezi'ne kadar uzanan geniş coğrafyasıyla resmen savaştaydı.²⁶

1. İngiliz Basınında *Goeben* ve *Breslau* 'nun Osmanlı Devleti'nin Son Savaş Yolculuđunu Başlatması: Bombardıman Öncesi

"Aziz Mikail'in emriyle beyaz kartal, hilali Avrupa'dan kovacak ve Konstantinopolis'e yerleşecektir."²⁷

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda Rusya ile yaptığı savaşlar, halkın ruhunda derin nefret ve intikam duygularını yerleştirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması, bu duyguların ifadesi için bir fırsat olarak görölmüştür. Nitekim Almanya ile birlikte, Ruslara karşı savaşa girme konusunda kamuoyunda bir istek oluşmuştur. Almanların ilk zafer haberleri İstanbul'a ulaştığında, Bâbiâli'nin bu durumdan neden yararlanmadığına dair şikayetler yükselmiştir. Hatta halkın bir kısmı, valilikler ve taşradaki İttihat ve Terakkî Cemiyeti şubelerine resmî ve şahsi müracaatlarda bulunarak savaşa isteklerini iletmiştir. Halktan bazı kişiler, savaş başlamadan önce "Balkan Harbi'ni nasıl olsa kaybettik. Ama yakında yine harp olacak, bu defa yedi düvele karşı savaşacağız ve taş üstünde taş bırakmayacağız" şeklinde ifadeler kullanmıştır. Almanlar ise yaptıkları propagandalarla bu eğilimden faydalanmıştır. Bâbiâli ve halk, Rusya'nın savaşta bir fırsat bulursa Osmanlı topraklarına saldıracığından çekinmiştir. Bunun için Almanlar mutlaka kazanmalıydı. Buna bir de İngilizlerin tersanelerinde yapılan Osmanlı zırhlılarını gasp etmesi ve Almanların bunun yerine iki savaş

²⁰ Ahmet İzzet Paşa, *İstiklâl Harbi'nin Gerçekleri Feryadım*, C. I, Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s. 202.

²¹ İlyas Ak, *Osmanlı Devleti'nde Kapitülasyonların Kaldırılması Meselesi*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Tokat 2023, s. 185.

²² Babacan, *age*, s. 96-97.

²³ Sir Andrew Ryan, *Sonuncu Dragoman*, çev. Dilek Berilgen Cenççiler, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s. 85.

²⁴ Bu konu hakkında bk. İlyas Ak, *Osmanlı Devleti'nde Kapitülasyonların Kaldırılması Meselesi*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Tokat 2023; Mehmet Emin Elmacı, *İttihat-Terakkî ve Kapitülasyonlar*, Homer Kitabevi, İstanbul 2005.

²⁵ Kemal Arı, *Birinci Dünya Savaşı Kronolojisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1997, s. 64-65.

²⁶ Sean Mcmeekin, *Osmanlı'da Son Fasil Savaş, Devrim ve Ortadoğu'nun Şekillenışı 1908-1923*, çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019, s. 145-146.

²⁷ *The Midlothian Journal*, 9 October/ Ekim 1914.

gemisinin İstanbul'a sokmaları eklenirse, savaşın ilk başlarında Almanlara karşı gösterilen güven ve sevginin sebebi anlaşılabilir. Bu sevgi Osmanlı kamuoyuna da yansımıştır.²⁸

Osmanlı Devleti daha savaşa girmeden önce Almanların galibiyetleri Osmanlı kamuoyunda “zafer” sürmanşetleriyle duyurulmuş ve Alman ordusu övülmüştür. *Tasvir-i Efkâr* gazetesi “Büyük Frederik Zamanında Olduğu Gibi I” başlıklı bir tefrikaya başlamıştır. “18. yüzyılda Büyük Frederik; Rusya, Fransa ve İngiltere gibi üç büyük devlet üzerine karadan ve denizden yalın kılıç yürümekte olan Almanya İmparatoru haşmetli Wilhelm Hazretlerinin büyük atasıdır” sözleriyle bu tefrikada, Almanya'ya övgüler düzülmüştür.²⁹ *İkdam* gazetesi “Millî Bayramımız” başlığıyla kapitülasyonların kaldırılmasını duyurduğu sayısında “Almanlar İlerliyor”, “İngiliz Atâlet-i Bahriyesine Karşı Hayret”, “İngilizlerin Zayıyatı”, “Avusturya'nın Muzafferiyatı-Rus Yalanları” başlıklarıyla basında, İttifak Devletlerinin orduları övülürken, İtilaf Devletlerinin zayıyatları ve başarısızlıklarına dikkat çekilmiştir. Tüm bu haberlerin kaynakları çoğunlukla, Berlin ve Viyana'dan alınmıştır.³⁰

Osmanlı kamuoyunda Alman yanlılığı ön plandayken Akdeniz'de, Almanya'nın filosuna karşı İngiltere ve Fransa üstün konumdadır. İngiliz donanması üç kruvazör, dört zırhlı kruvazör, dört hafif kruvazör ve 14 destroyer ile güçlü bir varlık gösterirken; Amiral Boue de Lampeyre komutasındaki Fransız Donanması ise 16 savaş gemisi, altı kruvazör ve 24 destroyerden oluşmaktadır. Akdeniz'deki Alman filosu Birinci Dünya Savaşı'nın ilk aylarında Adria'da bulunmuştur. Ancak Almanya'nın 1 Ağustos'ta ve Fransa'nın 3 Ağustos'ta savaşa katılmasıyla bu filonun stratejik önemi daha da artmıştır. Alman filusunun burada üstlendiği ilk görev, Fransa'nın işgali altındaki Cezayir sahillerindeki Bône ve Philippeville'de bulunan 19. Fransız Kolordusu'na saldırmak, yük tesislerini ve araçlarını tahrip etmektir. Bu görevi yerine getirmek isteyen Amiral Souchon, 3 Ağustos 1914 sabahında Sicilya'nın kuzeyindeki Messina Limanı'ndan gizlice ayrılarak ertesi gün Cezayir'e ulaşmayı planlamıştır. Aynı saatlerde İngiliz savaş gemilerine, Alman filusunun Cebelitarık Boğazı'ndan geçerek Akdeniz'i terk etmesini engelleme emri verilmiştir. 4 Ağustos öğleden sonra ise Almanların Cezayir üzerinden yapılan Fransız sevkiyatlarına saldırması durumunda *Goeben*'e ateş açılması talimatı verilmiştir. İngiliz donanması bu emirle Alman gemilerinin Akdeniz'den çıkışını engellemeyi ve onları bölgede tutmayı amaçlamıştır. Cezayir'e yönelik askerî görevini yerine getirmeyi hazırlanan Souchon görevden iki saat önce, “Hemen İstanbul'a hareket edin” emrini almıştır. Bu bilginin Alman Akdeniz Donanması'nda görev yapan subay Lorey tarafından da doğrulandığı, 4 Ağustos saat 2:35'te gönderilen bir telsiz mesajında belirtilmiştir. Mesajda: “3 Ağustos'ta Türkiye ile ittifak imzalandı. *Goeben* ve *Breslau* derhâl İstanbul'a gitsin” ifadesi yer almıştır. Anlaşıldığı üzere *Goeben* ve *Breslau*'nun İstanbul'a yönlendirilmesi, Türk-Alman Askerî İttifak Anlaşması'nın imzalanmasıyla doğrudan ilişkiliydi ve alınan emir bu antlaşmanın hemen ardından uygulanmıştır.³¹

Almanya'nın Akdeniz filusunda bulunan bu iki savaş gemisi, İtilaf Devletleri donanmasının takibi altında 10 Ağustos 1914 tarihinde, Çanakkale Boğazı'ndan³² içeri girmiştir.³³ 12 Ağustos 1914 tarihinde İngiliz kamuoyundaki çeşitli gazeteler *Goeben* ve *Breslau*'nun, Akdeniz'deki İtilaf Devletlerinin gemilerinden kaçışı hakkındaki son akıbetine dair haberleri yayımlamaya başlamıştır. *Manchester Courier* gazetesi, *Goeben*'in gizeminin sona erdiğini ve geminin Çanakkale Boğazı'na sığındığını, burada parçalanarak ticari çıkarların güvence altına alınacağını bildirmiştir. Resmî bir basın açıklamasına göre gemilerin, uluslararası hukuka uygun olarak işlem göreceği ve sökülüp hapsedilmelerinin, ticaretin güvenliğini sağlayacağı belirtilmiştir. Yunan gemisi *Romanos* ise Pire Limanı başkanına *Goeben*'i, Çanakkale Boğazı'ndan çıkarken gördüğünü raporlamıştır. İki Alman savaş gemisinin Türk sularında bulunması karşısında İngiliz kamuoyu, tarihi antlaşmalara özellikle de 1841'de beş büyük güç arasında imzalanan ve Bâbiâli'nin açık rızası olmadan hiçbir yabancı savaş gemisinin, Çanakkale Boğazı'ndan geçemeyeceğine dair antlaşmaya atıf yaparak, bu durumun Rusya'nın Akdeniz'de üstünlük kurmasını engellemek amacıyla yapıldığı üzerine yoğunlaşmıştır.³⁴

Dublin Evening Herald gazetesi *Goeben* ve *Breslau*'nun, Akdeniz'de serbest olduğu sürece, ticaret yollarının güvenli olmadığını gündeme taşımıştır. Ancak her iki Alman kruvazörünün Çanakkale Boğazı'na sığındığı ve şimdilik hesap dışı bırakılabileceğini öne sürmüştür. Bâbiâli'nin bu gemilere karşı nasıl bir tavır

²⁸ Kazım Karabekir, *Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik?*, C. 2, Emre Yayınları, İstanbul 1994, s. 79, 165.

²⁹ *Tasvir-i Efkâr*, “Büyük Frederik Zamanında Olduğu Gibi I”, No. 1195, 28 Ağustos 1330 (10 Eylül 1914), s. 3.

³⁰ *İkdam*, No. 6306, 28 Ağustos 1330 (10 Eylül 1914), s. 6.

³¹ Necmettin Alkan, “Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girmesi”, *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak*, İstanbul 20-21 Kasım 2014, s. 162-163.

³² Sadrazam Said Halim Paşa Meclis-i Mebûsân soruşturmasında, gemilerin Çanakkale Boğazı'ndan geçişi hakkında daha önceden bir görüşme olmadığını ve bu durumdan kendisinin katıyen haberi olmadığını belirtmiştir (Erol Şadi Erdinç, *Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti Yargılamaları birinci bünye savaşı'nda ititihad ve terakki hükümetlerinin sorumluluğuna dair Meclis-i Mebûsan Soruşturması*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 19, 51).

³³ *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)*, Dâhiliye Nezareti Şifre Evrakı (DH. ŞFR), Dosya No: 436, Gömlek No: 45, Tarih: R. 28 Temmuz 1330 (10 Ağustos 1914); *BOA*, DH. ŞFR, 436/44, Tarih: R. 28 Temmuz 1330 (10 Ağustos 1914).

³⁴ *The Manchester Courier*, 12 August/Ağustos 1914.

OSMANLI DEVLETI'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

takınacağı konusu ise merak uyandırmıştır. Ayrıca Kayser'in, Osmanlı Devleti'nin dostluğunu kazanmaya çalıştığı unutulmaması gerektiğini okuyucularına hatırlatmıştır.³⁵

Belfast Evening Telegraph gazetesi, iki kruvazörün detaylı özelliklerine yer vermiştir. Her iki gemi de daha önce Cezayir kıyısındaki bazı kasabaları bombaladıktan sonra İngiliz ve Fransız donanması tarafından takip edilmiş ve iki Alman gemisi Messina'ya sığınmıştır. Haberde uluslararası hukuk kuralları nedeniyle 24 saat içinde Messina'dan ayrılmak zorunda kalan gemilerin, daha sonra Çanakkale Boğazı'na doğru ilerlediklerinin rapor edilmesine yer verilmiştir.³⁶ Son olarak *The Leeds Mercury* gazetesi, Osmanlı Devleti'nin tarafsız bir ülke olduğu ve *Goeben*'in 24 saatten fazla kalması durumunda, silahsızlandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu durumun, geminin savaşın aktif bir unsuru olma rolünden çıkarak utanç verici bir sona işaret edebileceğinin altı çizilmiştir.³⁷

İmroz'un batısına dört dretnotunu gönderen İngiltere, Çanakkale Boğazı'nda bulunan *Goeben* ve *Breslau*'nun Türk sularından çıkarılmadığı takdirde boğazları topa tutacağını bildirmiştir.³⁸ Bâbüali İtilaf Devletlerinin tehdit, protesto ve şikâyetlerini dikkate alarak tarafsızlık politikasını sürdürerek zaman kazanmak adına, *Goeben* ve *Breslau* adlı savaş gemilerinin geçici olarak silahsızlandırılması konusunda Almanya'ya bir talepte bulunmayı kararlaştırmıştır. Ancak Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Wangenheim, bu talebin kabul edilmeyeceğini net bir şekilde belirtmiştir. Bu sırada Osmanlı yönetiminde yapılan görüşmelerde, Meclis-i Meb'ûsan Reisi Halil Bey, *Goeben* ve *Breslau*'nun satın alınması önerisini sunmuştur. Bu hamleyle, tarafsızlığını ilan etmiş olan Osmanlı Devleti üzerindeki baskıların hafifletilmesi amaçlanmıştır. Halil Bey bu öneriyi Büyükelçi Wangenheim'e iletmiş ve Alman Elçisi durumu Berlin'e bildirmiştir. Akabinde Almanya bu gemilerin Osmanlı'ya satıldığı ilan etme yetkisini tanıyarak onay vermiştir. Ancak bu satışın geçerli olabilmesi için Alman Akdeniz Tümeni Komutanı Amiral Souchon'un, Osmanlı askerî hizmetinde görevlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Osmanlı yönetimi Karadeniz'de Rusya'ya karşı sağlanan askerî üstünlüğü göz önünde bulundurarak bu öneriyi kabul etmiştir. Yapılan antlaşmaya göre Alman personelin görevlerine devam etmesi ve Amiral Souchon'un Türk donanmasının komutasını üstlenmesi koşuluyla,³⁹ *Goeben* ve *Breslau*'nun Osmanlı Devleti'ne 80 milyon mark bedelle satılması konusunda anlaşılmiştir.⁴⁰

Bu antlaşma neticesinde kamuoyuna *Goeben* ve *Breslau*'nun Osmanlı Devleti tarafından satın alındığını ve *Goeben*'e *Yavuz Sultan Selim*, *Breslau*'ya da *Midilli* adının verildiği açıklanmıştır. Bu konu, uluslararası arenada dikkat çeken yorumlara yol açmıştır. *Petit Parisien* bu gelişmenin Osmanlı Devleti ile İngiltere, Fransa ve Rusya arasında görüşmelere yol açmasının muhtemel olduğunu aktarmıştır. Gazete, bu durumun bölgede diplomatik hareketliliği artıracak olduğunu öngörmüştür. *L'écho Paris* ise daha sert bir yorumda bulunarak İtilaf Devletlerinin çıkarlarına ve uluslararası hukuka aykırı olan bu duruma, kendi çıkarları açısından İtilaf Devletlerinin müsamaha göstermeyeceğini yazmıştır. Makale, Doğu Akdeniz'deki güç dengesinin Yunanistan, Karadeniz'deki denginin ise Rusya aleyhine bozulacağına dikkat çekmiştir.

Reuters Haber Ajansı, Osmanlı büyükelçiliğinden aldığı bilgiye dayanarak Bâbüali'nin iki Alman kruvazörünü satın aldığına dair hiçbir bilgi bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Londra Büyükelçisi, "Bâbüali'nin kesin tarafsızlık politikası izleme niyetinde olduğunu" İngiliz Dışişleri Bakanlığına resmî olarak taahhüt etmiştir.⁴¹ Türk büyükelçiliği Osmanlı hükümetinin, askerî faaliyetlerine ilişkin çeşitli söylentilere karşın kısmi seferberliğin sadece sınırların korunması ve tarafsızlığın sağlanması amacıyla yapıldığını dile getirmiştir. Ayrıca beyanatta, Rusya sınırında herhangi bir maceraya girişilmeme konusunda kesin kararlı olduğunun altı çizilmiştir.⁴²

14 Ağustos 1914 günlü *The Pall Mall Gazette*, *Sheffield Daily Telegraph*, *Evening Herald (Dublin)*, *Evening Echo*, *Western Mail*, *Kerry News*, *The Evening Mail*, *Bradford Daily Telegraph*, *Guernsey Evening Press and Star*, *The Devon and Exeter Gazette* ve *The Yorkshire Evening Post* gazetelerinde çıkan makalelerde, *Yavuz* ve *Midilli*'nin Osmanlı Devleti'ne sığınması ve gemilerin satın alınmasının uluslararası hukuk çerçevesinde geçerliliğinin olup olmadığı sorunsalı geniş bir şekilde ele alınmıştır.

³⁵ *Dublin Evening Herald*, 12 August/Ağustos 1914.

³⁶ *Belfast Evening Telegraph*, 12 August/Ağustos 1914.

³⁷ *The Leeds Mercury*, 12 August/Ağustos 1914.

³⁸ BOA, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Beşinci Şube (DH. EUM. 5. Şb), 1/12, Tarih: H. 20 Ramazan 1332 (12 Ağustos 1914).

³⁹ Amiral Souchon 23 Eylül 1914'te resmî olarak Osmanlı filosunun komutanlığına getirilmiştir (Ryan K. Noppen, *Osmanlı Deniz Harekâtı 1911-18*, çev. Emir Yener, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. 31).

⁴⁰ Salih Kış, "Birinci Dünya Savaşı'nın Seyrini Değiştiren Goeben ve Breslau Gerçeği", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, S. 22, 2017, s. 71-72.

⁴¹ Meclis-i Mebûsan soruşturmasında Cavid Bey'e göre "İtilaf Devletleri, kendi siyasi menfaatlerinin icabı olarak savaşın yayılmasını engellemek ve harbin Balkanlara sirayet ettirmemek istemiştir. İşte bundan dolayıdır ki Osmanlı Devleti'nin her hareketine karşı Hazreti Eyüp sabrı denilecek bir surette sabır ve tahammül göstermiştir (Erdinç, *age*, s. 240).

⁴² *Hartlepool Northern Daily Mail*, 13 August/Ağustos 1914; *Western Mail*, 14 August/Ağustos 1914.

The Pall Mall Gazette, *Yavuz* ve *Midilli* gemilerinin subay ve mürettebatının derhâl geri gönderilmesi talebiyle, Osmanlı hükûmetine diplomatik girişimlerde bulunulduğu bilgisine ulaşmıştır. Diplomatik bir kaynak, Çanakkale Boğazı'ndan kendisine ulaşan telgrafa dayanarak Türk gemileri tarafından karşılanan Alman kruvazörlerine Çanakkale Boğazı'na kadar eşlik edildiği bilgisine ulaşmıştır. Diplomatik çevrelerde, Alman kruvazörlerinin fiilen satın alındığına dair resmî bir teyit olmamasına rağmen böyle bir anlaşmanın muhtemel olduğuna dair güçlü bir his olduğu dile getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de *Yavuz*'dan yararlanmak istemesi durumunda, Rusya için oluşacak tehlikenin çok önemli olduğu bildirilmiştir. Çünkü *Yavuz*'un hız ve top donanımı açısından, Rusya'nın Karadeniz filosundaki herhangi bir gemiden çok daha üstün olduğu ve kendisini tehlikeye atmadan Rus gemilerini kolayca yok edebileceği aktarılmıştır. Bu durumda Karadeniz'deki Rus filosunun takviye edilmiş Osmanlı filosuna saldırmaya cesaret edip edemeyeceği tartışma konusu olmuştur. Ayrıca Bâbüâli'nin bu gemilerle İstanbul'a yapılacak bir Rus saldırısını önlemeyi amaçladığı ileri sürülmüştür. Fransız ve İngiliz gemileri Çanakkale Boğazı'nı geçmeyi ancak karaya asker çıkararak zorlayabilirdi.⁴³ Bununla birlikte Türklerin, *Yavuz*'un karmaşık mekanizmasını yönetebilecek sayıda yetenekli topçu ve deneyimli denizciye sahip olup olmadığı dönemin basınında tartışma konusu yapılmıştır. Ayrıca İngiliz Amiralliği tarafından el konulan iki Osmanlı dretnotunu devralmak üzere İngiltere'de bulunan Türk subay ve mürettebatın görevlerini yapabilecek ehliyetinde olduğundan dahi şüphe edilmiştir. Diğer taraftan Çanakkale Boğazı'ndan alınan haberlere göre, Bâbüâli'nin açıklamasının aksine, *Yavuz* ve *Midilli* mürettebatının henüz karaya çıkarılmadığı saptanmıştır.⁴⁴

The Times'a göre, gemilerin silahsızlandırılmasını önlemek ya da geciktirmek için sahte bir satış gerçekleştirilmiştir. *The Times* gemilerin mevcut durumda kaldığı sürece, Alman mürettebatın uygun bir zamanda gemilere yeniden binerek denize açılacağı tahmininde bulunmuştur. Diğer taraftan eğer para el değiştirmese, bu girişim sadece gemilerin kömür alması, mürettebatını dinlendirmesi ve diğer hazırlıklar için zaman kazanmaya yönelik olarak görülmüştür. Ayrıca haberde İstanbul'dan gelen bir telgrafa göre *Yavuz* ve *Midilli*'nin, 80 milyon mark karşılığında Osmanlı Devleti tarafından satın alınmasına da yer verilmiştir. Bu durum karşısında Bakanlar Kurulu tam katılımı toplanmıştır. Konsey'den önce Sir John French, Earl Kitchener ile görüşmüş ve ardından Amiralliği ziyaret ederek Churchill ile yaklaşık yarım saat görüşmüştür.⁴⁵

İngiliz basınında 12-14 Ağustos arasında gemilerin satın alınıp alınmadığı veya nerede olduğu konusunda farklı haberler yayımlanmıştır. Nitekim *Sheffield Daily Telegraph*, *Yavuz* ve *Midilli*'nin nerede olduğunun tam olarak bilinmediği gibi gemilerin Osmanlı Devleti'ne satıldığını ancak henüz ödeme yapılmadığını rapor etmiştir.⁴⁶ *Evening Herald (Dublin)* ise bu gemilerin 18.000.000 mark karşılığında Osmanlı Devleti tarafından satın alındığını ve gemilerin Çanakkale'de olduğunu belirtmiştir.⁴⁷ Osmanlı Devleti'nin bu iki Alman gemisini satın almasının gerekçesi ise İngiltere'nin kendisi için inşa ettiği iki savaş gemisine el koyması nedeniyle uğradığı kaybı telafi etme arzusu olarak görülmüştür.⁴⁸

Kamuoyuna göre *Yavuz* ve *Midilli*'nin Osmanlı hükûmeti tarafından satın alınması ve bu tür bir satış işlemi herhangi bir sözleşme olmasa dahi ciddi şüphelere yol açmış ve hileli bir devir teslimin izlerini taşımakla itham edilmiştir. Londra Deklarasyonu'nda belirtildiği üzere, özel gemilerin tarafsız devletlere devri, düşmanlıkların başlamasından sonra yapılması hâlinde, "bir düşman gemisinin maruz kaldığı sonuçlardan kaçınmak amacıyla" yapılmadığı kanıtlanmadıkça geçersizdir. Eğer bu satış işlemi bir sefer sırasında gerçekleştirilmişse bu durum mutlak bir geçersizlik karinesi yaratmaktadır. Bu kural sıradan bir ticaret gemisi yerine, bir savaş gemisi söz konusu olduğunda daha da geçerlidir. Böyle bir transfer, İngiltere ve Fransa tarafından yakalanmayı veya tutuklanmayı önlemek için yapılan açık bir hile olarak görülmüştür.⁴⁹

15 Ağustos gününden itibaren İngiliz basınında *Goeben*'e *Yavuz Sultan Selim* ve *Breslau*'ya da *Midilli* adının verildiği haberi, kamuoyunda yer bulmaya başlamıştır. Diğer taraftan aynı günlerde Bâbüâli, Rus Büyükelçisine, Alman subay ve mürettebatın derhâl karaya çıkarılacağını, yerlerinin Türk denizciler tarafından doldurulacağını⁵⁰ ve gemilerin Bâbüâli adına Tuğamiral Limpus'ın emrine verilerek, kruvazörlerin Rusya'ya karşı kullanılma niyetinin olmadığı konusunda güvence vermiştir.⁵¹ Reuters, *Yavuz* ve *Midilli* gemileriyle ilgili

⁴³ *The Scotsman*, 3 September/Eylül 1914.

⁴⁴ *The Pall Mall Gazette*, 14 August/Ağustos 1914; *Kerry News*, 14 August/Ağustos 1914; *Bradford Daily Telegraph*, 14 August/Ağustos 1914.

⁴⁵ *The Yorkshire Evening Post*, 14 August/Ağustos 1914.

⁴⁶ *Sheffield Daily Telegraph*, 14 August/Ağustos 1914.

⁴⁷ *Evening Herald (Dublin)*, 14 August/Ağustos 1914.

⁴⁸ *The Devon and Exeter Gazette*, 14 August/Ağustos 1914.

⁴⁹ *The Evening Mail*, 14 August/Ağustos 1914.

⁵⁰ Meclis-i Mebûsân soruşturmasında Cavid Bey, Bâbüâli'nin defaâtle gemide bulunan Alman mürettebatın Türk mürettebatla yer değiştireceğine dair vaat vermesine rağmen bu durumun gerçekleştirilmediğini beyan etmiştir (Erdoğan, *age*, s. 240).

⁵¹ Dönemin Adliye Nazırı İbrahim Bey Meclis-i Mebûsân soruşturmasında *Goeben* ve *Breslau*'nun, Çanakkale Boğazı'nı geçtiği vakit gemilerin silahsızlandırılması ve mürettebatının karaya çıkarılmasının teklif edildiğini bildirmiştir. Ancak bu teklifi Almanlar kabul etmediği gibi "İstanbul'u yakarız" tehdidinde bulunmuştur. Bunun üzerine gemiler satın alındığı için mürettebatın yarı yarıya bulunması uygun

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

olarak Bâbiâli'ye, Alman subay ve mürettebatının derhâl geri gönderilmesi talebiyle başvuruda bulunulduğunu bildirmiştir.⁵²

Gazetelerde artık “Türkiye ve Savaş” ile “Enver Paşa'nın Alman Yanlılığı”na ilişkin başlıkları atılmaya başlanmıştır. *Morning Post* gazetesinin Paris muhabirinin gönderdiği telgrafta: İstanbul'dan resmî olarak bildirildiğine göre *Yavuz* ve *Midilli*, Marmara Denizi ve İstanbul Boğazı'nda seyretmiş ve ticaret gemilerini ele geçirmiştir. Bu gemilerden biri de Messageries Maritimes'a ait *Saghalien* adlı Fransız posta vapurudur. İstanbul'da bir çılgınlık dalgasının hüküm sürdüğü dile getirilmiştir. Habere göre İttihat ve Terakkî Partisi, hükûmete hâkimdir ve Bâbiâli'ye Enver Paşa'nın liderliğinde Alman yanlısı bir politika dayatılmıştır. Ancak böyle bir tutuma karşı güçlü bir muhalefet olduğu için iç çatışmaların yaşanması beklenmiştir. Hatta İstanbul'un ikinci bir Navarin Savaşı'na sahne olabileceği bile düşünülmüştür.⁵³

Yavuz ve *Midilli*'nin Akdeniz ya da Ege'ye rota kırması Yunanistan'da korku, İtalya'da ise tedirginlik oluşturmuştur. İtalya'nın Akdeniz'de çıkarları olduğu için İtalyan basını bu duruma kayıtsız kalmamıştır.⁵⁴ Nitekim Roma'dan alınan bilgilere göre gemilerin satın alınma işlemi, İtilaf Devletleri nazarında çok olumsuz bir izlenim bırakmıştır. Henüz tarafsız olan İtalya, bu gemilerin gelecekteki kullanımına ilişkin açıklama talep etmeyi gündemine almıştır. Ayrıca İtalya Osmanlı Devleti'ni, Akdeniz'deki dengenin tehdit edilmesine izin vermeyeceği konusunda bilgilendirmeyi planlamıştır. Basına göre Roma, olası karışıklıkları önlemeye kararlı olacaktır.⁵⁵ Diğer taraftan Almanya'nın *Goeben* ve *Breslau* kruvazörlerini Bâbiâli'ye satması, Yunanistan'da ciddi endişelere yol açmıştır. Bu satış işlemi Osmanlı hükûmetinin, Yunan unsurlarına karşı daha sert bir tutum takınmasını ve Ege Adaları konusundaki süregelen çözümsüzlüğün uzlaşmaz bir hâl alması endişesini artırmıştır. Yarı resmî olarak ifade edilen bu korkular, Osmanlı Devleti'nin satın aldığı savaş gemilerinden birine *Midilli* adını vermesiyle daha da haklı görülmüştür. Nitekim Midilli Adası, Balkan Savaşları sırasında Yunanistan'ın Osmanlıdan aldığı adalar arasında yer almaktadır. Reuters'in bildirdiğine göre bu gelişmeler, Yunanistan'da büyük bir dikkatle izlenmiş ve Osmanlı Devleti'nin atacağı adımlar yakından takip edilmeye başlanmıştır.⁵⁶

Atina'dan gelen mesajlara göre iki kruvazör, savaş kaçakçılığı yapıp yapmadıklarını tespit etmek amacıyla karasuları dışındaki tarafsız gemilerde arama çalışmaları yapmıştır. Bu tarafsız devletlerin karasularında yapılırsa, tarafsızlığın ihlali anlamına geldiği haberde vurgulanmıştır. Nitekim tarafsız bir limana varıldığında uluslararası hukuka göre yabancı bir geminin belirli durumlar dışında sadece 24 saat kalma hakkı vardır. Bu süreyi aşmak için enterne edilmeyi kabul etmeleri gerekmektedir. Ayrıca barış zamanında getirilmesi gereken malzemelerin tedariki için gemilerin donanımlarını yenileyemezler veya belirsiz miktarda kömür stoklayamazlar. Ancak uluslararası hukuka göre kesin kömür miktarının belirlenmesi zordur ve bu tür tedarikler aylarca süremeyeceği görüşü belirtilmiştir.⁵⁷

Atina'dan alınan başka bir telgrafta Osmanlı Devleti'nin Alman savaş gemilerini satın alması hem Rusya'yı hem de Yunanistan'ı ilgilendiren bir mesele olarak görülmüştür. Petersburg ve Paris'teki Osmanlı büyükelçilerinin ılımlı açıklamalarına rağmen Bâbiâli'nin tutumu, bölgedeki tansiyonu artırmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin milliyet ayrımı gözetmeksizin tüm vapurların yüklerine el koyduğu da ifade edilmiştir. Bu durum, deniz ticaretinde tarafsızlık ilkesine aykırı olarak algılanmış ve uluslararası tepkilere neden olmuştur.⁵⁸ Ayrıca telgrafta göre Osmanlı ordusunun seferberlik hazırlıkları ve Almanya'nın tavsiyeleri doğrultusunda attığı adımlar, bölgede önemli endişelere sebep olmuştur. Basına göre Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'a kaybettiği toprakları geri alma arzusu, ülkenin askerî planlarının merkezinde yer almıştır. Ancak bu hedefin gerçek olup olmadığı konusunda güçlü şüpheler oluşmuştur. Diğer taraftan kamuoyunda Yunanistan ile Bulgaristan'ın birleşerek Osmanlı Devleti'ne karşı güçlü bir cephe oluşturması ihtimali üzerinde durulmuştur.⁵⁹ Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti ile hareket etme olasılığı da göz ardı edilmemiştir.

Haberin devamında Osmanlı Devleti'nin Mısır'a saldırmasının Alman planının bir parçası olduğunu ve bu saldırının, Balkan Devletlerine yönelik bir harekattan daha cazip olduğu öne sürülmüştür. Balkan Devletleri ekonomik olarak zayıfken Mısır ve Süveyş Kanalı stratejik ve mali bir değere sahiptir. Osmanlı Devleti, Mısır'ı ele geçirerek hem büyük bir mali kazanç sağlayacaktır hem de Süveyş Kanalı'nın kontrolü Alman çıkarlarına hizmet edecektir. Bundan dolayı Süveyş Kanalı ve Mısır'a yönelik kararlı bir Türk saldırısına karşı hazırlıklı

görülmüştür. Çünkü Almanlar gemilerin bazı gizli kısımlarının olduğunu belirterek bunları gösteremeyeceklerini ancak kendilerinin idare edeceklerini belirtmiştir (Erdinç, *age*, s. 86).

⁵² *The Manchester Courier*, 15 August/Ağustos 1914.

⁵³ *The Daily Express*, 15 August/Ağustos 1914; *The Birmingham Daily Post*, 15 August/Ağustos 1914.

⁵⁴ *BOA*, HR. SYS, 2402/3 Leff: 5, Tarih: 22 Ağustos 1914.

⁵⁵ *The Yorkshire Evening Post*, 14 August/Ağustos 1914.

⁵⁶ *Evening Echo*, 14 August/Ağustos 1914.

⁵⁷ *The Evening Mail*, 14 August/Ağustos 1914.

⁵⁸ *The Yorkshire Evening News*, 16 August/Ağustos 1914.

⁵⁹ *Sheffield Independent*, 16 August/Ağustos 1914.

olunması telkin edilmiştir. Süveyş Kanalı'nı koruyan gemiler etkisiz hâle getirilebileceği gibi Hindistan'dan Mısır'a askerî takviyelerin de gönderilebileceği tahmin edilmiştir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin Mısır'a yönelik bir saldırı gerçekleştirmesi durumunda, ciddi sonuçlarla karşı karşıya kalacağı açıkça belirtilmiştir.⁶⁰

İngiliz basınının Mısır'la ilgili duyduğu tedirginlikte haksız olmadığı söylenebilir zira Avrupa'da savaşın başlamasından birkaç gün sonra Osmanlı Devleti ile Almanya arasında bir ittifak antlaşması imzalanmış ve bu antlaşmanın akabinde Mısır'ın doğu sınırında bir hareketlenme gözlemlenmiştir. 1914 yılı ağustos ayı içinde Süveyş Kanalı'na yönelik olası bir saldırı hazırlığına işaret eden faaliyetler raporlara yansımış ve bu olasılık, Fransa'nın Şam Konsolosluğu tarafından bölgedeki İngiliz kuvvetlerine bildirilmiştir. Bölgeye komşu olan İtalyanlar da bu askerî hareketliliği endişeyle takip etmiştir. Beyrut ve Şam'daki İtalyan konsoloslarının kendi hükümetlerine sundukları raporlarda, oldukça aktif olan Türk ve Arap birliklerinin Mısır'a karşı planlanan bir operasyonu hedeflediği ifade edilmiştir. İngiliz Savaş Bakanı Kitchener, bu durumu dikkate alarak raporu İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na iletmıştır. Ayrıca Süveyş Kanalı'na yakın bölgelerde konuşlanmış İngiliz kuvvetleri de bu askerî hareketliliği doğrulamıştır.⁶¹

Bu dönemde İngiliz basını sık sık "Türk-Yunan Gerginliği" başlıkları da atmaya başlamıştır. Atina'dan bildirilenlere göre, Paris ve St. Petersburg'daki Osmanlı büyükelçileri, *Goeben* ve *Breslau*'nun satın alınmasının İtilaf Devletlerine karşı değil, Yunanistan'a karşı olduğunu belirten resmî açıklamalar yapmıştır. Bu beyanatlar Atina'da şaşkınlıkla karşılanmıştır. Basında açıklamanın basit ya da çok zekice olup olmadığı tartışılmış ve bunun yalnızca İtilaf Devletlerinin dikkatini başka yöne çekmeyi amaçladığı düşünülmüştür. Atina'daki kamuoyu kruvazörlerin satın alınmasının hem Rusya hem de Yunanistan için endişe verici bir gelişme olduğuna inanmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin, milliyetine bakılmaksızın tüm gemilerin yüklerine el koyduğu ve bu nedenle İstanbul'a doğru yola çıkması gereken birçok geminin geri döndüğü resmî olarak açıklanmıştır. Yunan gemilerinin Türk limanlarına yaklaşmaktan dikkatle kaçındığı bildirilmiştir.⁶²

Basına göre başında Enver Paşa'nın bulunduğu grubun, Balkan Güçlerinin yeniden kendi aralarında çekişecekleri yönündeki beklentisi yanıltıcıdır. Romanya ve Bulgaristan muhtemelen Yunanistan'ın yanında yer alacak ve bu üç güç, bir kez girdabın içine çekildiklerinde hem Osmanlı Devleti'ni hem de kalıtsal düşmanları Avusturya'yı yenmek için ellerinden gelen her şeyi yapacaktır. Avusturya bu süreçte kuzey sınırlarında, kendisine saldıran ve durmaksızın Viyana'ya doğru ilerleyen Rus kuvvetlerine karşı pek de iç açıcı olmayan bir mücadele vermiştir.

Yavuz ve *Midilli* kruvazörlerindeki Alman subaylar, aralarında bir İngiliz gemisinin de bulunduğu birkaç gemiye çıkarak onlara hareket etmeme emri vermiştir. Ayrıca içinde 600 yedek asker bulunan Fransız gemisi *Saghalien*'in telsiz tesisatının bir kısmını da tahrip etmiştir. Türk subaylarının Alman kruvazörlerini ziyaret ettiği ve Almanlarla dostane ilişkiler kurduğu gözlemlenmiştir. *Yavuz*'un doğuya doğru ilerlediği gazetelerde yer almıştır. Ancak gemi daha sonra Marmara Denizi'nde Alman bayrağıyla görülmüştür. *Midilli* de aynı şekilde Çanakkale Boğazı'nda Alman bayrağı ile seyretmiştir. Güvenilir bilgilere göre Bâbüâli, Almanların keyfi uygulamaları nedeniyle müttefik devletlerden özür dilemiş ancak Alman bayrağı taşıyan kruvazörlerle ilgili herhangi bir açıklama yapmamıştır. Türkler, Çanakkale Boğazı'nda keyfi davranmakla suçlanmıştır. Nitekim haberlere göre *Corcovado* ve *General* adlı iki Alman vapuru İstanbul'a hiçbir sorun olmadan ulaşmasına rağmen İtilaf Devletleri ile İtalyan gemileri ise hiçbir açıklama yapılmadan günlerce alıkonulmuştur. Ayrıca Paris'teki Osmanlı Büyükelçisi Rifat Paşa, *Goeben* ve *Breslau*'nun Türkiye tarafından satın alınmasını, ülkesinin deniz kuvvetlerinin Yunanistan'ın deniz kuvvetleriyle denge sağlamak amacıyla yapıldığını açıklamıştır. Büyükelçi, Alman kruvazörlerinin Osmanlı Devleti'nin elinde kalacağını ve Bâbüâli'nin, el konulan savaş gemileri için İngiltere'ye ödenmesi gereken meblağlarla bu gemileri satın aldığını ve elinde tutmaya kararlı olduğunu belirtmiştir.⁶³ *L'écho de Paris* gazetesi ise Bâbüâli'nin iki gemideki tüm subay ve mürettebatın kruvazörlerden indirileceği, gemilerin silahsızlandırılması ve Türk mürettebatın İngiliz eğitimci yönetiminde gemiye bindirilmesi talebine boyun eğeceği görüşünü dile getirmiştir. Ayrıca İngiliz kamuoyuna göre İstanbul'da sıkı bir askerî sansür uygulanmakla beraber Türk gazeteleri, İngiltere'ye karşı sert makaleler yayımlamıştır. Basındaki bazı iddialara göre ise İzmir'deki Türkler, İngiliz tüccarının mallarına el koymuştur.⁶⁴

⁶⁰ *Sheffield Independent*, 16 August/Ağustos 1914.

⁶¹ Ü. Gülsüm Polat, *Osmanlı Devleti ve İngiltere Ekseninde I. Dünya Savaşı Yıllarında Mısır*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2015, s. 32-33.

⁶² Ağustos ayının son günlerinde dâhi Osmanlı Devleti'nin savaş ilan etmeye yakın olduğu ve Türk saldırısının Üçlü İtilaf grubundaki güçlere değil, Yunanistan'a yönelik olacağı yönündeki haberler basında yer bulmaya devam etmiştir. Ancak bu durumun etkisi aynı olacaktır çünkü "Osmanlı hükümetinin politikasının büyük ölçüde Almanya'nın etkisi altında olduğu bilinmektedir." Bâbüâli'nin Yunanistan'a karşı savaş ilan etmesi, büyük olasılıkla Almanya'nın hasmı olan güçlere karşı bir ilan olarak kabul edilecektir. Sonuç olarak Osmanlı Devleti, yalnızca Akdeniz'de yoğunlaşmış olan Müttefik filolarının saldırısına maruz kalmayacak, aynı zamanda Balkan düşmanlığının da hedefi olacaktır (*Sheffield Daily Telegraph*, 17 August/Ağustos 1914).

⁶³ *Sheffield Daily Telegraph*, 17 August/Ağustos 1914.

⁶⁴ *Sheffield Independent*, 17 August/Ağustos 1914.

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

15 Ağustos günlü *L'écho de Paris* gazetesi, Enver Paşa'nın diktatör rolünü üstlendiğini ve İstanbul'da bir karışıklığın hüküm sürdüğünü ileri sürmüştür. Gazete, düzenli bir hükümet ile müzakere etmenin mümkün olduğunu ancak yetkisi olmayan bakanlar ve sorumluluğu bulunmayan "diktatörlere" sabretmenin anlamsız olduğunu iddia etmiştir. Haber "Türkiye'nin kesinlikle Almanya'nın hizmetine girdiği" görüşündedir. Provokasyonları tahammül edilemez düzeye erişen Alman generalleri ile eğitim misyonunun da *Yavuz* ve *Midilli*'nin yanı sıra İstanbul'dan uzaklaştırılması gerektiği aktarılmıştır.⁶⁵

The Daily Express gazetesinin haberine göre Almanya, boğaza mayın döşemesi için Alman subay göndermiştir.⁶⁶ Fransız hükümeti de Alman subaylarının peyderpey İstanbul'a gelmesinden oldukça rahatsızdır.⁶⁷ Aynı günlü başka bir gazeteye göre Bâbüâli, Çanakkale Boğazı'nda demirli iki Fransız vapuruna, *Yavuz* gemisinin mürettebatı tarafından yapılan muameleden dolayı Fransız büyükelçisine üzüntülerini aktarmıştır.⁶⁸

İngiliz kamuoyuna göre Almanya, Osmanlı Devleti'nin savaşa kendi yanında katılmasını istemektedir. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Sırbistan'a arkadan saldırarak Avusturya'nın güney sınırlarındaki baskıyı hafifletmesi, Avusturya birliklerinin Fransızlara ve Ruslara karşı güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'da Rusya'ya saldırarak birçok Rus birliğini buraya çekmesi, Berlin tarafından hesaplanmıştır. Almanya, Osmanlı Devleti'ni savaşa dâhil ederek Balkanlar ve Kafkasya'da, Rusya'ya karşı stratejik bir avantaj sağlamayı amaçlamıştır. Bu girişim, savaşın kapsamını genişletme ve müttefiklerini güçlendirme potansiyeli taşımıştır. Habere göre Bâbüâli'nin müdahalesi, Balkanları yeniden ateşe verecek ve savaşın kapsamını büyük ölçüde genişletecektir. Almanya'nın diğer diplomatik ve askerî stratejileri de gazetelerde yer bulmuştur. Almanya'nın Romanya ve Bulgaristan'ı etkileme çabaları sürmekle beraber, İtalya'nın desteğini sağlamak için yoğun çaba da harcadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde, Alman yanlısı bir basın kampanyası yürütüldüğü tespit edilmiştir. Alman ve Avusturyalı temsilciler, Polonya'da Rusya'ya karşı bir isyanı kışkırtmaya çalışmıştır. Almanya'nın diğer ajanları Finlandiya, Cezayir ve Fas'ta da faaliyet göstermiştir. Britanya basınına göre Almanya'nın kampanya stratejisi, salt askerî ayrıntılardan çok daha fazlasını kapsamaktadır.⁶⁹

20 Ağustos'a gelindiğinde İngiliz basını, *Goeben ve Breslau*'nun Bâbüâli tarafından satın alınması olayının henüz çözüme kavuşmadığı üzerinde yoğunlaşmıştır. İstanbul'dan resmî olarak gelen bilgilere göre gemilerin Türk limanına sığınma eylemi, zekice hazırlanmış bir komplo olarak değerlendirilmiştir. Yazıda Bâbüâli'nin, Berlin'den gelen emirlere uyup uymayacağı ya da katı tarafsızlığını koruyup korumayacağı konusunda kesin bir açıklama yapması için derhâl harekete geçmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁷⁰ Bu durum uluslararası ilişkilerde önemli bir belirsizlik yaratmış ve kamuoyunda Osmanlı Devleti'nin nasıl bir politika izleyeceği konusunda net bir duruş sergilemesi beklenmiştir.⁷¹

Bu dönemde İngilizlerin Osmanlı politikaları, Osmanlı basınında tepkiyle karşılanmıştır. Nitekim *Tasvir-i Efkâr* gazetesi İngiltere'ye yönelik sert eleştirilerde bulunmuştur. Gazetenin "Bin Lanet" başlıklı başyazısında, *Sultan Osman* zırlıhısına el konulması, İngilizlerin Müslüman dünyasına karşı düşmanlığının bir kanıtı ve eşi benzeri görülmemiş aşağılık bir hareket olarak tanımlanmıştır.⁷²

Osmanlı ordusunun yeni askerî hareketliliği ve Almanların İstanbul'a gönderildiği haberi, İngilizlerin güvenilir kaynaklarının doğrulanmıştır. Basına göre Almanların gönderilmesiyle ilgili haberler oldukça kesin niteliktedir. Ağustos'un 24'ünde, 150 Alman subay ve astsubayı taşıyan bir tren Filibe'den geçmiştir. Bunlardan 45'i deniz subayıydı. Ertesi gün bir başka trenle Alman denizci ve subaylar Sofya'dan geçmiştir. Ağustos ayında ise 100 Alman deniz piyadesi daha Sofya'dan İstanbul'a doğru yola çıkmış ve daha fazlasının gelmesi beklendiği tahmin edilmiştir.⁷³ Alman askerlerinin Bulgaristan üzerinden İstanbul'a gelmelerine ilişkin haberler, hemen hemen her gün İngiliz basınında yer almıştır. Nitekim Bulgaristan 1913'te Müttefiklerine karşı giriştiği savaş nedeniyle, Ekim 1912'de Balkan Savaşı için topladığından çok daha büyük hazırlıklar yapan ve daha fazla asker yığan Türklere karşı ciddi bir direniş gösterecek durumda değildir. Ayrıca Alman denizcilerin Sofya üzerinden demiryolu ile İstanbul'a geçmelerine izin verildiğine dair haberler eğer doğruysa bu durum çok ciddidir.

⁶⁵ *The Birmingham Daily Post*, 17 August/Ağustos 1914.

⁶⁶ *The Daily Express*, 18 August/Ağustos 1914.

⁶⁷ BOA, Hariciye Nezareti Siyasi (HR. SYS), 2392/3, Tarih: 25 Ağustos 1914.

⁶⁸ *The Western Daily Press*, 18 August/Ağustos 1914.

⁶⁹ *London Evening Standard*, 19 August/Ağustos 1914.

⁷⁰ *The Daily Herald*, 21 August/Ağustos 1914.

⁷¹ *The Pall Mall Gazette*, 20 August/Ağustos 1914.

⁷² *The Musselburgh News*, 21 August/Ağustos 1914.

⁷³ Basında Alman askerlerinin İstanbul'a gelmesi geniş yankı bulmuştur. Bk. İstanbul'daki güvenilir bir kaynaktan alınan yarı resmî bir açıklamaya göre, 345 Alman subay ve denizcinin yanı sıra belirtilen sayıya ek olarak 800 Alman subay ve denizcinin daha bir miktar mühimmatla birlikte dün özel bir trenle Bulgaristan'dan geçerek İstanbul'a doğru yola çıktığı haber alınmıştır (*The Evening News (London)*, 31 August/Ağustos 1914).

Bulgaristan'ın bu denizcilerin geçişine izin vereceğine inanmak güçtür; belki de ilk başta her gün geçen bu küçük insan gruplarını fark edememiştir.⁷⁴ Londra'daki Osmanlı büyükelçiliği ise Alman subay ve denizcilerinin İstanbul'a gitmek üzere Sofya ve Filibe'den geçtikleri yönündeki haberleri yalanlamıştır. Ayrıca Bâbüâli'nin Alman kruvazörü *Panther*'i satın aldığı yönündeki haberlerin de doğru olmadığını resmen ifade etmiştir. Bu tür iddiaların sürekli olarak yalanlanması, Osmanlı Devleti'nin tarafsızlık konusundaki kararlılığını vurgulamak amacıyla yapılan diplomatik çabalarından kaynaklanmıştır.⁷⁵

İngiliz basınına göre Osmanlı Devleti'nin savaşa katılma olasılığı, mevcut krizin oluşturduğu gerginliğin zaten hissedildiği ülkede son derece olumsuz bir şekilde karşılanmıştır. Hatta subaylar ve askerler arasında bile yeni bir savaşa yönelik herhangi bir hevesin olmadığı gözlemlenmiştir. Özellikle bu süreç ve durumun tehlikesi hiç kuşkusuz, *Yavuz* ve *Midilli*'nin Marmara Denizi'ndeki mevcudiyetinde aranmıştır. Bu iki geminin mürettebatı son zamanlarda karadan gizlice gelenlerle birlikte 2.000'in üzerine çıkmıştır. Yeni gelenler ya donanmaya dâhil edilmekte ya da İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı boyunca uzanan ve girişi zaten mayınlanmış olan bölgelere gönderilmektedir.⁷⁶

Bu dönemde Almanya, Osmanlı ordusu ve donanmasına yüksek rütbelerdeki Alman kumandanların getirilmesini sağlamıştır. Alman Amiral Souchon, Türk donanmasının resmî olmasa da fiili komutanlığını üstlenmiştir.⁷⁷ Ayrıca Osmanlı Devleti General Liman von Sanders gibi seçkin Alman kumandanların komutası altında, ordusunu güçlendirmek için birçok demiryolu inşa etmiştir. Bu altyapı Osmanlı ordusunu, İmparatorluğun herhangi bir bölgesinde hızla ulaştırmasına olanak sağlamıştır.⁷⁸ Bu durum Almanya'nın, Osmanlı Devleti üzerindeki askerî etkisini ve stratejik kontrolünü artırdığını göstermektedir.

Basında Türk ordusunun seferberliği de geniş yankı bulmuştur. Mareşal Baron von der Goltz'un tavsiyesine uyan Bâbüâli, tamamı Müslümanlardan oluşan 200.000 kişilik bir birinci hat ordusu kuracağını belirtmiştir. İstanbul'daki Alman askerî misyonunu oluşturan yetmiş iki üstün Alman subayı, Türk ordusuna dâhil edilmiştir. Alman subayların ordudaki varlığı Osmanlı Devleti'nin, Almanya'nın yanında savaşacağı şeklinde yorumlanmıştır. İngiliz büyükelçiliği Londra'dan gelen bir telgrafla, Alman subayların Türk ordusunun başına geçmek üzere İstanbul'a gittiği ve Bâbüâli'den bir savaş ilanı beklendiği konusunda bilgilendirilmiştir. Türk ordusunun üç hafta önce harekete geçtiği ayrıca vurgulanmıştır.⁷⁹

Bu gelişmeler yaşanırken Basın Derneği, Bâbüâli'nin mevcut savaştaki politikasına ilişkin bir Türk resmî kaynağından şu açıklamayı almıştır:

“Londra'daki Osmanlı resmî çevrelerinde, Almanların İstanbul'a geçişine ilişkin raporlar hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır ve bu raporlara net bir şekilde inanılmaktadır. Savaşın patlak vermesinden bu yana Bâbüâli, İngiliz hükümetine tarafsızlığa riayet edeceğine dair defalarca en resmî ve kesin güvenceler vermiştir. Ayrıca İngiliz hükümetine, Türk sularında ticaret gemilerine özgürlük ve güvenlik sağlanması ve ticaretin hiçbir engelle maruz kalmaması için gerekli önlemlerin alındığı bildirilmiştir. Alman subay ve mürettebatının *Yavuz* ve *Midilli* gemilerinden çıkarılacağı İngiltere'ye bildirilmiştir. Bâbüâli, Osmanlı Devleti'nin sağduyulu ve akıllıca bir politika izlemesinin ve maceracı bir politikaya girişmemesinin kendi çıkarına olduğunu bilincindedir. Osmanlı birliklerinin Bulgaristan üzerinden Yunanistan'a doğru hareket ettiğine dair haberlerin tamamen gerçek dışı olduğu tekrar vurgulanmıştır. Ayrıca, Liman von Sanders Paşa'nın Türk birliklerinin başına geçtiğine dair haber de doğru değildir. Osmanlı Devleti'nin, Almanya'nın danışmanlığı altında hareket ettiği yönündeki iddialar ise kötü niyetli bir yalandır.”⁸⁰

Yukarıdaki ifadeler Osmanlı Devleti'nin Avrupa kamuoyu üzerinde kötü bir etki oluşturacak ve istenmeyen bir basın kampanyasına yol açacak şüphelerin giderilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu dönemde artık Osmanlı Devleti için “Uçurumun Kenarında” şeklinde başlıklar atılmaya başlanmıştır.⁸¹ Ayrıca diplomatik kaynaklar Bâbüâli'nin mevcut tutumunu savaş yanlısı ve şüpheli olarak nitelendirmiştir.⁸²

İngiltere'nin İstanbul büyükelçiliği tarafından yapılan basın açıklamasında, ihtiyaç duyulması hâlinde, savaşın başlangıcında ambargo konulan Türk savaş gemilerinin, Bâbüâli'ye iade edilebileceği beyan edilmiştir. Bu açıklama *Sultan Osman-ı Evvel* ve *Reşadiye* gemilerine el koyan İngiltere, Osmanlı kamuoyunda meydana getirdiği öfkeyi bir miktar hafifletmeyi amaçlamıştır. Basına göre Jön Türkler içindeki marjinal grup, İngiliz

⁷⁴ *The Scotsman*, 3 September/Eylül 1914.

⁷⁵ *The Shepton Mallet Journal*, 4 September/Eylül 1914.

⁷⁶ *Daily Record*, 6 September/Eylül 1914; *Press Association*'dan edinilen bilgiye göre, bir grup Alman askerî personeli (topçu, mühendis, istihkamcı ve bir general) turist kılığında Osmanlı ülkesine ulaşmıştır. Bu gelişme, Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki nüfuzunu artırma çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmiştir (*Staffordshire Sentinel*, 18 September/Eylül 1914).

⁷⁷ *The Evening Irish Times*, 25 September/Eylül 1914.

⁷⁸ *Sheffield Independent*, 16 August/Ağustos 1914.

⁷⁹ *The Ottawa Free Press*, 1 September/Eylül 1914.

⁸⁰ *The Evening Star*, 29 August/Ağustos 1914; *Evening Echo*, 29 August/Ağustos 1914; *The Yorkshire Evening Post*, 29 August/Ağustos 1914; *Gloucestershire Echo*, 29 August/Ağustos 1914; *The Evening News (Waterford)*, 29 August/Ağustos 1914; *The Evening Chronicle*, 29 August/Ağustos 1914; *East Anglian Daily Times*, 31 August/Ağustos 1914; *Dublin Daily Express*, 31 August/Ağustos 1914.

⁸¹ *Devon And Exeter Daily Gazette*, 31 August/Ağustos 1914.

⁸² *The Pall Mall Gazette*, 31 August/Ağustos 1914.

OSMANLI DEVLETI'NIN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

karşılığını körüklemiştir.⁸³ Bazı gazetelere göre ise Alman misyonu tarafından kışkırtılan İngiliz karşıtı ajitasyon karşısında Bâbiâli, açıkça Üçlü İtilaf'a karşı düşmanlığını ilan etmemiştir. Osmanlı devlet adamlarından bazılarıysa, en büyük deniz gücü olan İngiltere ile karşı karşıya gelmeyi göze alamayacağını açıkça belirtmiştir. Makaleye göre Türkler askerî anlamda İngiltere hakkında ne düşünürlerse düşünsünler, İngiliz donanmasının dikkate değer bir güç olduğunu kabul etmişlerdir.

İngiliz kamuoyuna göre Osmanlı Devleti, Balkan Savaşları'ndan beri Alman etkisindeydi. Basında Almanların hiçbir zaman amaçsızca bir şey yapmadığı ve Almanya'nın Osmanlı Devleti'ne hazır bir filo sağlamasından ne gibi bir çıkar elde edebileceği tartışılmıştır. Bu plan Bâbiâli'yi, Avrupa çatışmasına sokmaya yönelik “sinsi” bir girişim olarak adlandırılmıştır. *Yavuz* ve *Midillinin* satılmasının arkasında yatan asıl nedenin, basit bir para alışverişi olmadığı düşünülmektedir. Bâbiâli, Alman tavsiyesini kabul etmesinin sonuçları konusunda açıkça uyarılmıştır. Makalede “Almanya şu anda, Osmanlı Devleti'nin dostu ve hamisi gibi görünse de Osmanlı Devleti'ni, İtilaf Güçlerine karşı savaşa sürükleyerek onların gazabından koruyabilecek mi?” sorusu üzerinde durulmuştur. Alman subaylarının Osmanlı Devleti'ne, Yunanistan ile savaşa hazırlanması için yardım ettiği iddiaları akla yatkın görünse de Türk sularında İngiliz ticaret gemilerinin maruz kaldığı engelleri açıklamıştır. Osmanlı Devleti'nin üst düzey çevrelerinde Alman yanlısı etkinin varlığı açık bir şekilde hissedilmiştir. Ancak bu etkinin ne kadar derinlere sızdığını tespit etmek imkânsız olarak yorumlanmıştır. Makaleye göre İngiltere'nin, *Sultan Osman* gemisine el koymasına duyulan kızgınlık yüzeysel kalabilir ve kısa sürede ortadan kalkabilirdi. Winston Churchill'in marifetiyle alınan bu karar Osmanlı donanmasının, Yunan filosuna üstün bir güçle saldırma fırsatını engellemiştir. Diğer taraftan Osmanlı Devleti, tam bir tarafsızlık politikası izlediği takdirde İtilaf Devletlerinin iyi niyetini kazanabilecektir. Osmanlı Devleti'nin düşmanlık alanını genişletmek gibi bir arzusu olmadığı üzerinde de durulmuştur.⁸⁴

İngiliz basını Türklerin, Alman kışkırtmasına kulak vermesi durumunda, “Avrupa haritasından silinme ihtimalini temsil eden akılsızlıklarının sonucuna katlanmak zorunda kalacağı” uyarısında bulunmuştur. Diğer taraftan Almanların İngilizlere karşı Müslümanları ayaklandırma projesi Hindistan bağlamında değerlendirilmiştir. Bengal'de toplanan Müslümanların yayımladığı son bildiri ile İngiliz tebaası olan Müslümanların, Sultan'a bir mesaj göndererek İngiliz Kraliyetine sadakati en önemli görevleri olarak kabul ettiklerini ifade etmiştir. Haber Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ta, İtalya'ya karşı entrika çevirdiği iddiasıyla tamamlanmıştır.⁸⁵

Washington'daki *Morning Post* muhabiri, Almanya'nın Bâbiâli'yi kendi safında savaşa dâhil etme çabalarının, buradaki diplomatlar için sürpriz olmadığını belirtmiştir. Üst düzey Türk yetkilileri ise Bâbiâli'nin, savaşa girmesi hâlinde İslam dünyasında geniş bir cihat hareketi başlatılacağı yönündeki söylemleri tehdit olarak algılamıştır. Haberde bu tehdidin, İslam dünyasındaki Müslümanları Hristiyanlara karşı kışkırtma ve özellikle Hindistan, Mısır ve Filipinler'deki Hristiyan varlıklarına yönelik öfkeyi artırma amacını taşıdığı ifade edilmiştir. Makalede Alman entrikaları sayesinde küresel Müslüman nüfusun, Hristiyanlara karşı bir ayaklanmaya teşvik edildiği takdirde, Amerika Birleşik Devletleri için de ciddi sonuçlar doğuracağı üzerinde durulmuştur. Filipinler'de, adalara sahip oldukları dönemde İspanyollara karşı sürekli isyan eden ve adaların ABD kontrolüne geçmesinin ardından Amerikalılara karşı da büyük zorluklar çıkaran birkaç yüz bin Müslüman (Morolar) yaşamaktadır. Bu nüfus Hristiyan valilerine karşı ayaklanmaya teşvik edilirse, ABD'nin kendisini uzun sürecek bir çatışmanın içinde bulabileceği tahmin edilmiştir.⁸⁶

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin rolü ve potansiyel etkisi üzerine yapılan tartışmalar, özellikle İngiltere ve Almanya'da büyük ilgi uyandırmıştır. Almanya'daki pek çok kişi Sultan'ın, Asya ve Kuzey Afrika'daki Müslüman topluluklar arasında bir cihat ilan etme gücüne sahip olduğuna inanmıştır. Bu inanç, Almanya'nın Osmanlı'yı kendi tarafına çekme ve Osmanlı ordusunu Almanlaştırma çabalarını motive eden ana faktörlerden biri olarak görülmüştür. Ancak İngiliz basınına göre Sultan'ın cihat ilan etme yetisi hakkındaki bu inanç, ciddi bir yanlış anlama olarak yorumlanmıştır.⁸⁷ Savaşın başlarında Almanya, Osmanlı Devleti'ni kendi tarafına çekmek ve İslam dünyasında bir cihat ilan ettirmek amacıyla çeşitli diplomatik çabalar yürütmüştür. Alman elçiler, doğrudan Bâbiâli'nin Almanya'ya askerî yardım sağlamaktan ziyade, İngiltere ve Fransa'yı Müslüman tebaaları karşısında güç durumda bırakarak bu ülkelerin güçlerini zayıflatacak bir Kutsal Savaş başlatma umuduyla hareket etmiştir.⁸⁸

⁸³ *The Westminster Gazette*, 29 August/Ağustos 1914; *The Pall Mall Gazette*, 29 August/Ağustos 1914.

⁸⁴ *The Courier*, 1 September/Eylül 1914.

⁸⁵ *The Western Daily Press*, 1 September/Eylül 1914.

⁸⁶ *Evening Despatch*, 2 September/Eylül 1914.

⁸⁷ *Manchester Evening News*, 5 October/Ekim 1914.

⁸⁸ *Daily Malta Chronicle and Garrison Gazette*, 6 October/Ekim 1914.

İngiliz hükümetinin Tuğamiral Limpus komutasındaki İngiliz Deniz Misyonu'nu geri çağırması ve misyonun kısa bir süre içerisinde İstanbul'dan ayrılması basında yankı uyandırmıştı. Habere göre bu karar, subayların son derece popüler olduğu ve Türk donanması için yaptıkları iyi işlerin büyük takdir gördüğü İngiliz kolonisi üyeleri arasında üzüntü yaratmıştı. Kararın İngiltere'de bulunan birçok Türk dostu tarafından da üzüntüyle karşılanacağı düşünülmüştü. Ancak ne İngiliz kolonisi ne de İngiliz subayları için bu geri çağırma şaşırtıcı olmuştu. Aksine *The Courier*, Alman mürettebatının hâlâ *Yavuz* ve *Midilli* gemilerinde olduğu gerçeğini göz önüne alarak bu kararın alınmasında geç kalındığını ifade etmişti. Ayrıca her Türk savaş gemisinde bir Alman subayın bulunduğu ve bu koşullar altında pratikte hiçbir etkisi kalmamış olan Tuğamiral Limpus ve subayların burada kalmaya devam etmesi anlamsız olarak görülmüştü. Nitekim habere göre bu durum devam ederse Türk şovenistleri ve savaş yanlılarının, İngiliz deniz subaylarına onur kırıcı⁸⁹ eylemlerde bulunabileceği iddia edilmişti.⁹⁰ Bu iddiaları destekleyen İngiliz deniz misyonunun İstanbul'dan ayrılışının sevinçle karşılandığı haberleri de basında yer bulmuştu.⁹¹

Kamuoyunda Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın etkisi altına girdiği iddiası, birkaç önemli olayla desteklenmiştir. Kapitülasyonların kaldırılması, Çanakkale Boğazı'nın "makul bir gerekçe gösterilmeden" kapatılması ve Alman kruvazörleri *Goeben* ve *Breslau*'ya gösterilen konukseverliğin, Almanya'nın tavsiyeleri doğrultusunda atıldığı açık adımlar olarak görülmüştür. Bu olaylar Osmanlı Devleti'nin, Almanya ile ilişkilerinin ne kadar derinleştiğini kanıtı olarak gösterilmiştir. Savaşın patlak vermesinden sonra Osmanlı ülkesine gelen yaklaşık 2.000 Alman asker ve denizci, Almanya'nın Bâbiâli üzerindeki etkisinin bir başka göstergesidir. Çanakkale Boğazı'nın kapatılması ise tamamen savaş dışı bir işlem olarak nitelendirilmiş ve bu emir iptal edilmediği takdirde Bâbiâli'nin ciddi sorunlarla karşılaşacağı aktarılmıştır. Son olarak bazı resmî çevrelerde ve halk arasında, gizlemek için çok az çaba sarf edilen güçlü bir Alman yanlısı duygunun ortaya çıktığı da vurgulanmıştır. Bir yazıda Bâbiâli'nin mevcut yangından pay alma niyetinden vazgeçmesi gerektiği belirtilerek İstanbul'un tekere çomak sokmak gibi korkunç bir hataya girmesi durumunda, cezasının ölümle sonuçlanacağı tehdidi yapılmıştır.⁹²

İngiliz basınına göre Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki tutumu, toprak ve güç kayıplarını telafi etme arzusuyla şekillenmiştir. *Yavuz* ve *Midilli*'nin artık Türk sularında bulunması, Bâbiâli'nin savaşta aktif bir rol oynama niyetinin göstergesi olarak nitelendirilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin müdahalesinin, Avrupa'da oluşturabileceği etkileri dengelemek amacıyla diğer güçleri harekete geçireceği de göz önünde bulundurulmuştur.

İngiliz kamuoyunun İstanbul'dan elde ettiği güvenilir bilgilere göre *Midilli*, 20 Eylül'de atış talimi yapmak üzere Karadeniz'e giriş yapmıştır. *Yavuz* da 21 Eylül'de onu takip etmiştir. Bu gemideki subay ve mürettebatın yüzde 80 ila 90'ı Alman olup çoğunun hâlâ Alman üniformalarını giydiği aktarılmıştır. İki gün önce daha fazla Alman mühendis ve topçunun geldiği de ayrıca belirtilmiştir. Yine İstanbul'dan gelen bir rapor, *Yavuz*'un komutanının Türk filosunun başına geçtiğini ve Rus filosuna saldırarak Karadeniz'e hâkim olmayı ve böylece Rus kıyılarını çıkarma tehdidiyle rahatsız etmeyi amaçladığını bildirmiştir.⁹³ Karadeniz'de operasyon yürüten birleşik bir Alman ve Türk filosunun savaşın doğu tiyatrosundaki harekât üzerinde rahatsız edici bir etki yaratacağı düşünülmüştür. Bu gelişmeler, düşmanlık alanını genişletecek ve muhtemelen çatışan ulusların sayısını artıracacağı öngörülmüştür. Hemen hemen tüm Avrupa ülkeleri, bu durumu dikkatle takip etmiştir.⁹⁴

Roma'dan gelen raporlarda *Yavuz*'un, Rus filosuna saldırıyı planladığı tespit edilmiştir. Ancak bu planın, Alman Amiralini düşündüğü kadar kolay olmadığı dile getirilmiştir. Rus deniz kuvvetlerinin büyük kısmı Baltık'ta bulunmaktadır. Ancak Rus Karadeniz filosu, Türk filosunun üstesinden gelmekte zorlanacağı bir filo olarak yorumlanmıştır. Rusya, Karadeniz'de dört savaş gemisi, iki büyük kruvazör, yaklaşık on beş muhrip ve

⁸⁹ Meclis-i Mebûsan soruşturmasında Cavid Bey bu durumu şöyle açıklamıştır: "İtilâf Devletlerine karşı tarafsızlığı ihlâl edecek ne gibi muamele yapmak mümkün ise hepsi yapılmıştır. Romanya ve Bulgaristan yoluyla İstanbul'a sivil kıyafetinde Alman neferât ve zâbitânı gelmiştir. *Yavuz* ve *Midilli* gemilerinin mürettebatının değiştirileceği defaâtle vaat olunmasına rağmen bu durum gerçekleşmemiştir. Nihayetinde Amiral Limpus ile mâiyetine: "Sizin işiniz Bahriye Nezâretindedir; oraya devam ediniz" denilerek izzet-i nefisleri kırılmıştır. Bunun üzerine İngiltere hükümeti, İngiliz heyet-i bahriyesini geri çekmek mecburiyetini hissetmiştir." (Erdinç, *age*, s. 240).

⁹⁰ *The Courier*, 19 September/Eylül 1914.

⁹¹ *Weekly Dispatch*, 20 September/Eylül 1914.

⁹² *The Birmingham Daily Post*, 2 October/Ekim 1914.

⁹³ *Evening Telegraph*, 14 October/Ekim 1914; Birçok işaret, Osmanlı Devleti'nin hızla Almanya'nın yanında yer alacağını göstermektedir. Çanakkale Boğazı ve diğer boğazların Alman yönetimi altında tahkim edilmesi, tüm Türk gemilerinin Alman subay ve mürettebat tarafından donatılması, *Goeben* ve *Breslau*'nun Alman kontrolü altında Karadeniz'e çıkan ve Rus limanlarına saldırabilecek Türk filosuna dâhil edilmesi, İstanbul'daki İngiliz büyükelçisinin, büyükelçilikteki kadınlardan Türkiye'den ayrılmalarını talep ettiği haberine inanmayı mümkün kılan olaylara işaret etmektedir. Osmanlı hükümeti bir süredir Alman etkisi altındadır ve bu noktada Osmanlı Devleti, Kayser'e sadece filosunu güçlendirmek için değil aynı zamanda Mısır'da Büyük Britanya'ya karşı bir saptırma yaratmak için de yararlı olacaktır. Ancak Bâbiâli'nin İkili İttifakın yanında yer alması, Avusturya'nın günlük kıskırtmalarına maruz kalan İtalya bir yana, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'yı neredeyse kesinlikle heyecanlandıracaktır. Son bilgiler, Almanya'nın Habeşistan'da İtalya için sorun çıkarmaya çalıştığı yönündedir. İtalya'nın Müttefiklere katılmakta gecikmesi, bazı çevrelerce savaşa hazır olmamasına bağlanmaktadır ve bu durum düzeltilmeye çalışılmaktadır (*The Western Daily Press*, 15 October/Ekim 1914).

⁹⁴ *Evening Telegraph and Post*, 15 October/Ekim 1914.

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

birkaç denizaltı bulundurmaktadır. Bu hatırı sayılır bir güçtür ve eski Alman savaş kruvazörü *Yavuz* dışında kayda değer hiçbir zırhlı gemi içermeyen Türk filosuna kesinlikle denk olarak görülmüştür.⁹⁵ Bu gemi Kayzer'in donanmasındaki en iyi gemilerden biriydi ve çok güçlü bir şekilde silahlandırılmıştır. Ancak bu geminin Türk filosundan alabileceği yardım kısıtlı olarak görülmüştür. Sonuçta *Yavuz*'un tek başına hareket etmek zorunda kalacağı için savaş değeri büyük ölçüde düşeceği tahmin edilmiştir. Rus zırhlı savaş gemileri ise her ne kadar büyük toplara sahip olmasalar da *Yavuz*'u, Haliç'e doğru çekilmeye zorlayacağı kanaati makalenin hâkim görüşüdür.⁹⁶

Yavuz kruvazörü, iki torpido botu ve hedef çeken bir römorkör eşliğinde, 24 Eylül 1914 günü top talimi için Karadeniz'e gitmiştir. *Midilli* ise iki gambot ve bir torpido botu eşliğinde top talimi için Karadeniz'de bir gezintiye çıkmıştır.⁹⁷ Bu tatbikatlar Osmanlı donanmasının, Alman askerî teknolojisi ve taktikleriyle entegrasyonunu sağlamak ve denizcilik yeteneklerini geliştirmek amacıyla taşınmaktadır. Bu olanlar karşısında Çarlık Rusya Dışişleri Bakanı, Osmanlı Devleti'nin tarafsızlık söylemlerinden emin olmadığı demecini vermiştir. Ayrıca Rusya'nın Kafkasya'da yediz yüz bin kişilik bir ordusu olduğunu ve *Yavuz* zırhlısının Karadeniz sahillerine saldırması sonucunda oluşacak hasarın pek önemsiz olduğunu beyan etmiştir.⁹⁸

Bu gelişmelerin yanı sıra İstanbul Belediye Başkanı, basına gönderdiği resmi yazıda *Midilli*'nin batırıldığına dair söylentileri yalanlayarak, bu tür söylentileri yayanların vatan haini olduğunu ve askerî mahkemeye çıkarılacaklarını açıklamıştır. Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığı ve savunması için her türlü tedbirin alınmış olması ayrıca vurgulanmıştır.⁹⁹

5 Ekim 1914 tarihli *Devon and Exeter Daily Gazette*'de yayımlanan bir habere göre, İstanbul'dan gelen bir telgraf, Alman Amiral Souchon'un Türk filosuna, diğer Alman komutanların da Türk savaş gemilerine komuta etmek üzere resmen atandığını bildirmiştir. Bu atamalar, Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki askerî etkisini artıran önemli adımlardan biri olarak değerlendirilmiştir.¹⁰⁰

Ekim ayının ortalarına doğru Yakın Doğu'da yeni bir kriz ortaya çıkmıştır. Rus Karadeniz filosunun Çanakkale Boğazı'na doğru hareket etmesi, Rusya'nın Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerinin bozulmasından korktuğunu göstermiştir. Diğer taraftan Sultan, aralarında *Yavuz* ve *Midilli*'nin de bulunduğu donanma gemilerini incelemiştir. Alman subayları Türk filosuna komuta etmekte ve Anadolu'da asker toplama kampanyası yürütmektedirler. Ne yazık ki Bâbiâli'nin savaşa girmesi durumunda Almanya'nın kışkırtmasıyla hareket edeceği ve Almanya'nın düşmanlarına karşı savaşaacağına dair artık kesin kanıtlar bulunduğu ileri sürülmüştür.¹⁰¹ Ekim ayında Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasındaki durum daha da tatsızlaşmıştır. *Berliner Tageblatt* gazetesi, Bükreş'ten gelen ve Karadeniz'de büyük bir Rus-Türk deniz savaşının meydana geldiğini bildiren bir telgraf yayımlamıştır.¹⁰²

Daily Mail'in iddiasına göre Bâbiâli, Almanya'ya Türk ordusunun parasızlık nedeniyle terhis edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bunun açık anlamı, Almanya'nın gerekli parayı bulması gerektiğidir.¹⁰³ Aynı günlü başka bir haberde güvenilir kaynaklara dayanılarak 1.100.000 sterlin değerinde dokuz ton altının Almanya'dan İstanbul'a ulaştığı aktarılmıştır.¹⁰⁴ İddialara göre altınlar İstanbul'a ulaştıktan sonra Rus limanlarının bombalanmasına artık göz yumulmuştur.

Batı cephesindeki Marn Savaşı Almanların aleyhine gelişmeye başlayınca, Osmanlı Devleti üzerindeki Alman baskısı artmıştır. General von Falkenhayn, Osmanlı Devleti'nin harekate dâhil olması için Amiral Souchon ve Usedom üzerinden etki yapılmasını, 17 Eylül'de telgrafla Askerî Heyet Başkanı'na bildirmiştir. Enver, Talat, Cemal ve Halil Beyler ise Almanya'nın Osmanlı Devleti'ne iki milyon Türk lirası vermesi karşılığında Souchon'un olağanüstü yetkiyle, Osmanlı donanmasının başına getirileceği ve Rus donanmasına karşı harekette bulunmak üzere talimat alacağını, Alman büyükelçisine bildirmiştir. Enver Paşa donanma

⁹⁵ Osmanlı Devleti ise *Yavuz*'a -Bu gemi ancak Almanlar tarafından komuta edilir ve görevlendirilir- ve *Midilli*'ye ek olarak, üç savaş gemisine sahiptir: *Mesudiye*, *Barbaros Hayrettin* ve *Turgut Reis* (10.000 tondan az). Ayrıca, *Hamidiye* ve *Mecidiye* adlı iki kruvazörü, iki torpido kruvazörü ve 15 torpido botu da dâhil olmak üzere birkaç küçük gemisi bulunmaktadır (*The Newcastle Daily Chronicle*, 16 October/Ekim 1914). İngiliz basınında gemilerin özellikleri ve sayıları hakkında verilen bilgilerin bir kısmı yanlıştır. 1914-1918 yılları arasında Osmanlı deniz kuvvetleri ile Rus Karadeniz filosunu kıyaslamak ve gemiler hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olabilmek için bk. *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Deniz Harekâtı (C. VIII)*, T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları, Ankara 1976, Ek: 1, Ek: 2.

⁹⁶ *Daily Malta Chronicle and Garrison Gazette*, 16 October/Ekim 1914.

⁹⁷ *The Journal of Commerce*, 25 September/Eylül 1914.

⁹⁸ *BOA*, HR. SYS, 2403/6, Tarih: 20 Eylül 1914.

⁹⁹ *Lincolnshire Echo*, 16 October/Ekim 1914.

¹⁰⁰ *Devon and Exeter Daily Gazette*, 5 October/Ekim 1914; *The Lancashire Daily Post*, 5 October/Ekim 1914.

¹⁰¹ *The Courier*, 12 October/Ekim 1914.

¹⁰² *The Westminster Gazette*, 20 October/Ekim 1914.

¹⁰³ *Wigton Advertiser*, 17 October/Ekim 1914.

¹⁰⁴ *Leicester Mail*, 17 October/Ekim 1914; *The Lancashire Daily Post*, 17 October/Ekim 1914.

komutanına yazılmış şu emri 22 Ekim’de imzalamıştır: “Türk donanması Karadeniz’de deniz hâkimiyetini kazanmalıdır. Rus donanmasını arayınız ve bulduğunuz yerde, harp ilan etmeden saldırınız.” Enver Paşa bu yazılı emri Amiral Souchon’a 24 Ekim’de teslim etmiştir. Bahriye Nazırı Cemal Paşa da 25 Ekim’de Türk gemi komutanları için hazırlanmış olan gizli emirleri Amiral’e vermiştir. Emirde Türk gemi komutanlarının, Sultan’ın yüksek iradeleri olduğu için Souchon’un emirlerine itaat etmesini istemiştir.¹⁰⁵

2. Messina’dan Gelip Rus Limanlarını Bombalamak ve Osmanlı Devleti’ni Fiilen Savaşa Sokmak: Bombardıman ve Sonrası

Amiral Souchon Ekim 1914 itibarıyla *Yavuz*’u Karadeniz’e sık sık tatbikat için çıkarmaya başlamıştır. Bu tatbikatların birinde Karadeniz’den dönüş sırasında, *Yavuz* aniden Büyükdere önlerinde Rus Elçiliğinin karşısında kıyaya yakın bir yerde durmuştur. Gemi bandosu, Alman üniformalarıyla güvertede yer alarak elçilik personeline Alman millî marşlarından oluşan uzun bir konser dinletmiştir. Ardından mürettebat tekrar feslerini takmış ve gemi bölgeden uzaklaşmıştır. Aynı dönemde Rus donanması da Osmanlı Devleti üzerinde baskı oluşturmaya başlamış ve İstanbul’da yoğun bir casusluk ağı kurmuştur. Bu sırada Amiral Souchon ise Karadeniz baskını için detaylı bir plan hazırlamıştır.¹⁰⁶

Midilli gemisinde üsteğmen olan Karl Dönitz, 1914 yılının Ekim ayının son günlerinde Amiral Souchon’dan *Midilli*’ye şu emrin geldiğini ifade etmiştir: “26 Ekim sabah saat 05.30’da harekete geçeceksiniz ve Karadeniz’de bir keşif hareketine girişeceksiniz.” Bu emir üzerine savaşa hazırlanan donanmadaki gemiler, hareket etmeden önce *Yavuz*’un serenine şu işaret çekildi: “Bütün gemilere. Türkiye’nin istikbali için elinizden geleni yapınız. Amiral.” Bunun üzerine gemiler Rus limanlarını bombalamak üzere savaşa doğru, harp nizamında seyretmiştir.¹⁰⁷

Karl Dönitz’e göre *Hamidiye*’nin görevi Kırım’ın başlıca ticaret limanlarından biri olan Feodosya’yı (eski adı Kefe) ziyaret etmektir. *Berk* gambotunun görevi ise Novorossiysk limanına baskın yapmaktır. *Midilli* de Kerç Boğazı’nda düşman gemisi göremeyince rotayı güneydoğuya çevirerek Rusların yeni inşa ettikleri büyük ve modern petrol limanı olan Novorossiysk’i hedefine koymuştur. *Berk* gambotu limandaki gemilere limanı terk etmelerini emretmiştir. Bu emre derhâl uyulmadığı takdirde ise limanın ve şehrin tahrip edileceğini bildirmiştir. *Midilli*’nin limanı top ateşine tutmasıyla beraber, 14 Rus gemisi ve 70 kadar petrol deposu tahrip edilmiştir. Daha sonra *Midilli*, salvolarını hububat siloları, liman tesisleri, limandaki eşya ambarları ve vinçlere çevirmiştir. Akabinde gemi Novorossiysk körfezinden saat 13.00’de ayrılarak 1 Kasım 1914 günü İstanbul Boğazı’ndan içeri girmiştir. Boğaz’ın giriş noktasındaki kalelerde askerler sıra sıra dizilmiş, *Midilli*’yi selamlayarak alkışlamıştır.¹⁰⁸ *Yavuz* ise *Taşoz* ve *Samsun* muhripleriyle beraber, başka bir Rus limanı olan Sivastopol’a 29 Ekim sabahı saat 05.00’te yedi mil mesafedeydi. Saat 04.00’te Odessa’dan Sivastopol’a ulaşan bir telsizde Türk gemilerinin buraya yaptığı baskını haber vermesi üzerine şehir, gereken tedbirleri almıştır. *Yavuz*’a saat 06.20’da ateş açılmış ve gemi 06.30’da bu ateşe cevap vermiştir. Onuncu salvodan sonra *Yavuz*’un, kış bacasına üç ağır mermi isabet etmesi güvertede hasara yol açtığı için kruvazör, saat 06.45’te ateşi keserek oradan uzaklaşmıştır.¹⁰⁹

Osmanlı kamuoyu Türk donanmasının Rus limanlarını topa tutmasını, “Vatan Namına Hakk Namına”¹¹⁰, “Karadeniz Hadisesi”¹¹¹, “Rus Harp Sefinelerinin Garkı” ve “Karadeniz Vekâyi”¹¹² gibi başlıklarla duyurmuştur. Haberlerde asırlardan beri Türk gölü olan Karadeniz’de, Osmanlı gemilerinin manevra yaparken Ruslar tarafından saldırıya uğradığı bildirilmiştir. Ayrıca İngilizlerin Osmanlı dretnotlarına el koymaları, İngiliz ve Fransız gemilerinin Karadeniz boğazının ağzına kadar gelmeleri ve nihayetinde Rusların Osmanlı gemilerine taarruz etmeleri bardağı taşıran son damla olarak görülmüştür. Nihayetinde Karadeniz’de Rus limanlarının bombalanması haklı bir gerekçe olarak görülerek basında sevinç ve zafer sürmanşetleriyle karşılanmıştır.

Rus limanlarının bombalanması 30 Ekim 1914 günü İngiliz kamuoyunda “Türkiye Savaşa Girdi; Rus Limanlarına Saldırdı”, “Türkiye İntihar Etti”, “Müttefikler Türkiye için Hazır” ve “Türkiye’nin Maskesi Düştü” gibi sansasyonel başlıklarla duyurulmuştur.

Basına göre Bâbiâli, Almanların teşvikiyle Karadeniz’de Rusya’ya karşı sabah erken saatlerde saldırıya başlamıştır. Bu saldırılar *Midilli* ve *Hamidiye*¹¹³ tarafından gerçekleştirilmiştir. Odessa’dan gelen bir telgraf,

¹⁰⁵ Jehuda L. Wallach, *Bir Askeri Yardımın Anatomisi*, Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Bşk. Yayınları, Ankara 1985, s. 149-150.

¹⁰⁶ Erol Mütercimler, *Destanlaşan Gemiler: Hamidiye, Yavuz, Nusret, Alemdar*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1987, s. 122.

¹⁰⁷ Th. Kraus ve Karl Dönitz, *Şanlı Yavuz ve Midilli*, çev. Mehmet Çağrı ve Güray Yalavaç, Demir Yayınları, İstanbul 1914, s. 112, 118.

¹⁰⁸ Th. Kraus ve Karl Dönitz, *age*, s. 121-127.

¹⁰⁹ Cemal Akbay, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları İle Harbe Girişi*, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014, s. 232.

¹¹⁰ *Sabah*, “Vatan Namına Hakk Namına”, No: 9023, 31 Ekim 1914.

¹¹¹ *Tercümân-ı Hakikat*, “Karadeniz Hadisesi”, No: 12053, 31 Ekim 1914.

¹¹² *İkdam*, “Karadeniz Vekâyi”, No: 6357, 1 Kasım 1914.

¹¹³ 29 Ekim sabah erkenden, -saat 06.30 sularında- *Hamidiye*, Feodosya Koyu’na girmiştir. Daha sonra gemiden denize, içinde iki temsilcinin bulunduğu (biri Türk, diğeri Alman subayı) beyaz bayraklı bir buharlı tekne indirilmiştir. Kıyı Koruma Komutanlığı’na içinde İngilizce not

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

Kırım'da üç bacalı Türk kruvazörünün sabah 9.30 ila 10.30 arasında bir saat boyunca, bir tren istasyonu kasabasını bombaladığını bildirmiştir.¹¹⁴ Bu bombardımanda Yunan kilisesi, liman barakaları ve dalgakıran hasar görmüş, bir asker yaralanmış ve Rus Dış Ticaret Bankası'nın yerel şubesi yanmıştır. Akabinde kruvazör saat 10.30 sularında güneybatı yönünde kaybolmuştur. *Hamidiye* ise Novorossiysk¹¹⁵ açıklarında görünmüş ve limanın teslim edilmesini talep etmiştir. Eğer teslim edilmezse şehri bombardımana tutacağı iddiası da basında yer bulmuştur.¹¹⁶ Gazetelere göre Doğu Prusya ve Galiçya'daki Rus ordusunun baskısını hafifletmenin tek yolunun,¹¹⁷ Osmanlı Devleti'nin aktif yardımından geçtiğini gören Almanlar, bu saldırıyı planlamıştır.¹¹⁸ Bâbüâli'nin sorumluluğu üstlenip savaş eylemini kabul edip etmeyeceği ya da eylemin kendilerinden izinsiz yapıldığı gerekçesiyle bu fiili durumu reddedip, tazminat teklifinde bulunup bulunmayacağı konusunun belirsiz olduğu basına yansımıştır.¹¹⁹

29 Ekim 1914 tarihli raporda, Rusların bir aydır talimde olan Osmanlı filosuna saldırdığı bunun karşısında Rusların bir gambotla bir torpil gemisinin batırıldığı üç zabita ile 83 askerin esir alınmasına karşın Osmanlı filosunda zayıt olmadığı belirtilmiştir.¹²⁰ Bazı Osmanlı valileri Türk donanmasının, Rus limanlarını bombalamasından memnuniyet duyarak merkeze tebrik dileklerini iletmiştir.¹²¹ Reuters Ajansı gemilerin, limanlara saldırması üzerine Rus hükûmetinin, İstanbul'daki Büyükelçisi M. Giers'e ve elçilik personeline, ülkeyi terk etme talimatı verildiğini bildirmiştir. Bu saldırı karşısında Rusların yanıtı, Türk konsolosunun tutuklanması olmuştur. Ayrıca Petrograd'daki Türk maslahatgüzarı, limanların bombalanmasından habersizdi ve Rusya'ya son ana kadar barışçıl niyetler konusunda güvence vermişti. Buna rağmen gemilerin Karadeniz'deki ani saldırısı, Rus halkı üzerinde büyük bir öfkeye yol açmıştır. Sokaklarda ellerinde bayraklar ve Rus Ulusal Marşı söyleyerek gösteri yapan kalabalıklar, Türk Büyükelçiliğine doğru yürümüştür.¹²²

Limanların bombalanması karşısında ilk başta İngiltere, Fransa ve Rusya; Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olmasına karşı sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bu sessizlikle, savaşın Güneydoğu Avrupa'ya yayılması engellenmeye çalışılmıştır. Ancak Bâbüâli'nin savaşa kararlı olması durumunda müttefiklerin de bu gidişata

yazılı kapalı bir zarf verilmiştir. Limanda görevli çevirmen S. Rogalskiy, verilen bu notu şöyle çevirmişti: *Türk Donanması amiralinin emri gereğince, iki saat sonra depolar, gemiler, kıyı koruma merkezi ve tren istasyonu bombalanacaktır. Yalnızca devlete ait depolar, gemiler vb. değil, özel kurumlara ait diğer benzeri yerler de bombalanacaktır. Lütfen halka, hemen gemileri ve buldukları yerleri terk etmelerini emrediniz çünkü biz insanları, kadınları, çocukları (belgede böyle yazılmış) öldürmek istemiyoruz.* Herhalde hem Feodosya Deniz Ticaret Limanı Başkanı Ye. Mihaelis hem de şehrin yöneticileri hiç beklemedikleri bu olay karşısında epeyce şaşırılmıştır. Çünkü Karadeniz Donanması kurmay başkanının Sivastopol'dan saat 06.00'da gönderdiği, Osmanlı Devleti ile savaşa girildiğini bildiren telgrafi Feodosya'ya ancak saat 08.30'da ulaşmıştır. *Hamidiye*'yi yöneten Yarbay Vasıf Muhiddin, 1907 Lahey Sözleşmesinin ruhuna uygun olarak iki saatlik sürenin dolmasını beklendikten sonra saat 09.28'de şehre ve Sarıgöl tren istasyonuna ateş açmıştır. Bombalama 10:25'e kadar sürmüş, kruvazörün attığı 150 top mermisiyle, demiryolu ambarında ve limandaki depolarda yangın çıkmıştır. Bundan sonra *Hamidiye*, W. Souchon'un, Sivastopol'un yakınlarında ve batısında keşif harekâtı yürütme ve mümkün olduğu ölçüde düşman deniz kuvvetlerinin hareketini izleme emrini yerine getirerek, Kırım'ın kıyıları boyunca güneybatı yönünde ilerlemiştir. Burada iki Rus gemisi batırılmıştır. Saat 15.00 sularında Türk torpido kruvazörü, Meganom Burnu ile Aluşta arasındaki bölgede, tuz yüklü 300 tonluk yelkenliyi top ateşiyle batırmıştır (Bazı bilgilere göre ise gemi, Türk kruvazörünün ona bodoslamadan çarpmasıyla suya gömülmüştür). Torpido kruvazörü öğleden sonra saat beş buçukta Ay-Todor Burnu yakınlarında Nikolayev'den Novorossiysk'e yüksüz seyreden *Şura* (1113 grt) taşıma gemisini yakalamış, onun kinistin valflarını açıp batırmıştır. Türkler her iki geminin mürettebatını kruvazörün bordasına almıştır. *Hamidiye*, 30 Ekim gecesi kıyından 50 mil açta seyrederek, Kırım'ın güney kıyılarına dolanmış; ertesi gün boyunca hiçbir sonuç alamadan Fidonisi Adası (Yılan Adası) kuzeyinde ve doğusunda keşif harekâtı gerçekleştirdikten sonra 31 Ekim günü öğleden sonra saat üçte İstanbul Boğazı'na girmiştir (D. Yu. Kozlov, *Karadeniz'de Garip Bir Savaş (Ağustos-Ekim 1914)*, çev. Altan Aykut, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2021, s. 160-162).

¹¹⁴ *Western Evening Herald*, 30 October/Ekim 1914.

¹¹⁵ Novorossiysk limanında 50 petrol deposuyla 14 askerî nakliye gemisi, hububat mağazaları, telsiz telgraf istasyonu tahrip edilmiş ve Odessa'da bir Rus kruvazörü batırılmış ve diğer bir kruvazör fena hâlde tahrip edilmiştir. Aynı limanda bulunan yüklü beş gemiye ciddi bir şekilde hasar verilmiş ve Rus donanmasından bir vapur batırılmıştır. Beş petrol deposu tahrip edilmiştir. Gerek Odessa'da gerekse de Sivastopol'da donanmamıza sahilden top atışı yapılmıştır (*İkdam*, "Tebliğât-ı Resmîye", No: 12053, 31 Ekim 1914).

¹¹⁶ *Aberdeen Daily Journal*, 30 October/Ekim 1914; *The Daily Mirror*, 30 October/Ekim 1914; *Evening Echo*, 30 October/Ekim 1914; *The Hamilton Daily Times*, 30 October/Ekim 1914.

¹¹⁷ Osmanlı Devleti'nin harbe girişi, yaklaşık 80.000 kişilik Rus kuvvetini Kafkaslara bağladığı için İttifak Devletlerinin Doğu Cephesi'ndeki yükünü bayağı azaltmıştır. İngilizlerin aşağı yukarı 100.000 kişiyi Mısır'da tutmasıyla da Osmanlı Devleti Batı Cephesi'ne yardım etmiştir. Ayrıca İngiltere ve Fransa'nın Rusya ile irtibatı etkin bir şekilde kesilmiştir (Wallach, *age*, s. 151).

¹¹⁸ *The Lancashire Daily Post*, 30 October/Ekim 1914.

¹¹⁹ *Leicester Mail*, 30 October/Ekim 1914; Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, katılımcı ülkeler tarafından birçok stratejik hamle yapılmıştır. Bu hamlelerden birisi de Türk filosunun Odessa'ya gerçekleştirdiği bombardımandır. Bu olay sadece savaşın gidişatını değil, aynı zamanda savaşın deniz cephesindeki dinamiklerini de önemli ölçüde etkilemiştir. Lloyd'un Odessa acentesinden alınan bilgiye göre, bilinmeyen torpido botları gün ışımadan önce limana baskın yapmış ve *Donets* gambotunu batırmıştır; mürettebatın bir kısmı boğulmuş, ölmüş veya yaralanmıştır. Rus vapurları *Lasareff*, *Witias* ve *Whampoa* yangında hasar görmüştür. Fransız vapuru *Portugal* da hasar görmüş ve iki mürettebatı ölmüştür. Kurtarma ekibinden bazı denizciler de ölmüş veya yaralanmıştır. Ayrıca petrol tanklarının yakınındaki banliyölerde başka atışlar yapılmış, tanklara hasar verilmiş ve şeker fabrikası zarar görmüştür; bazı siviller ölmüş veya yaralanmıştır. Washington'daki Dışişleri Bakanlığının alman bilgiye göre, Amerika Birleşik Devletleri Maslahatgüzarı Petrograd'ın, Odessa bombardımanını bildirmiş ve bazı Amerikan mülklerinin tahrip edildiğini eklemiştir (*The Courier*, 31 October/Ekim 1914).

¹²⁰ *BOA*, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Yedinci Şube (DH.EUM.7.Şb), 2/31 leff 3, Tarih: R. 16 Teşrinievvel 1330 (29 Ekim 1914).

¹²¹ *BOA*, DH.EUM.7.Şb, 2/31 leff 1, Tarih: 13 Teşrinisani 1330 (26 Kasım 1914).

¹²² *The Lancashire Daily Post*, 30 October/Ekim 1914.

hazırlıklı olduğu belirtilmiştir. Nitekim İngiltere'nin, Süveyş Kanalı ve Sina yarımadasında bir Türk ilerleyişi karşısında tüm hazırlıklarını yaptığı haberi basına yansımıştır.¹²³ Ayrıca İngiliz Büyükelçisi Sadrazam'ı, Mısır topraklarına karşı bir harekatta bulunmak için sınırın aşılması hâlinde, Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında savaş çıkacağı konusunda açıkça uyarılmıştır. Bu uyarının eğer Bâbüâli, böyle bir politika izleyecek olursa ne kadar büyük bir riske girdiklerini anlamasını sağlamak ve böylece bir felaketi önlemek amacıyla yapıldığı iddia edilmiştir.¹²⁴

Alman gazeteleri ise liman yetkililerinin bir Rus gemisine el koyduğu ve gemiye Türk bayrağı çekildiğini belirtmiştir. Ayrıca Sivastopol'un Alman kruvazörü *Yavuz* tarafından bombalandığını ve bombardımanın ciddi hasara yol açtığını duyurmuştur. Görgü tanıkları, Sivastopol treninin bombardıman sırasında yaşadığı tatsız anları anlatırken, *Yavuz*'un demiryolu tüneline hedef aldığını ve şehre büyük zarar verdiğini bildirmişlerdir.¹²⁵

Hemen hemen o günlerdeki tüm gazetelerde “Almanya'nın kışkırtmalarına aptalca boyun eğen Türkiye kendi sonunu ilan etmiştir. Avrupa'daki Osmanlı Devleti yakında sadece bir anı olacaktır”, “Türkiye, Prusyalı militaristlerin elinde çaresiz bir araç olmuştur. Bâbüâli'ye toprak, altın ve güç vaat ettiler, yeter ki onların isteklerini yerine getirsin. Bu vaatler karşısında kör olan Türkiye, elini taşın altına koydu. İngiltere'de, uzun zamandır bu İmparatorluğun özel koruyucusu olan bir ulusun şimdi düşmanlarımız arasında yer almasından dolayı samimi bir üzüntü duyulacaktır” gibi yorumlarda bulunulmuştur.¹²⁶ Ayrıca bazı gazeteler “Türkiye son savaşını başlattı. Konstantinopolis yeniden efendi değiştirebilir!” görüşünü beyan etmiştir.¹²⁷ Osmanlı donanmasının bu eylemi karşısında “Yunanistan da hazır, hem de fazlasıyla hazır” olduğuna ilişkin görüşler ortaya atılmıştır.¹²⁸ Kamuoyu Rus limanlarının bombalanmasından sonra bu sürecin, Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilanı ile devam edeceği düşüncesindedir.¹²⁹

Rus limanlarının bombalanmasının ardından denizlerdeki olası stratejik senaryolar, İngiliz kamuoyunda tartışılmıştır.¹³⁰ Nitekim “Türkiye'nin Yanlış Adımı” başlığı altında yayımlanan haberde Türk gemilerinin Akdeniz'e girmeye cesaret edemeyeceği ancak Müttefiklerin de onları Karadeniz'e kadar takip edemeyeceği öngörülmüştür. Almanya için Baltık ne ise Osmanlı Devleti için de Karadeniz aynı stratejik öneme sahiptir. Bu bağlamda, Yunanistan'ın Bâbüâli'ye karşı Müttefiklerin tarafına geçeceği neredeyse kesin olarak görülmüş ve İtalya'nın da Trablusgarp topraklarının tehlikeye girmesini önlemek adına aynı safta yer alacağı düşünülmüştür. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarda imparatorluğunun büyük ölçüde azaldığını fark edip topraklarının bir kısmını geri alma umuduyla bu mücadeleye girdiği tahmin edilmiştir. Ancak basına göre Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da sahip olduğu her şeyi kaybetme olasılığı daha yüksektir.¹³¹

The Western Daily Press Türk donanmasının Karadeniz'deki Rus kentlerini bombalamasını ağır bir şekilde eleştirmiştir. Gazeteye göre Türkler, Enver Paşa'nın uzun süredir ve gizlice teşvik ettiği Alman propagandacıların kışkırtmasına direnememiştir. Nitekim 31 Ekim itibarıyla Osmanlı Devleti'nin Rusya, Fransa ve İngiltere'nin düşmanı ve Kayserliğin dostu olduğu ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin Alman komutanların kendi inisiyatifleriyle hareket ettiklerini iddia etme olasılığı hâlâ vardır. Böylece Bâbüâli bu kişileri görevden aldığı anda o zaman kendini temize çıkartabilirdi. Makale “Alman yanlısı Türklerin”, İngiliz Amiralliğinin savaşın başında *Sultan Osman* ve *Reşadiye* gemilerine el koymasının nedeniyle İngiltere'ye karşı kin beslediğini iddia etmiştir. Bâbüâli, Yunanistan'a denizden saldırma gücünü ellerinden aldığı için bu durumu affetmemiştir. Kamuoyuna göre Türk donanmasının saldırıları, Yunanistan'ı hemen harekete geçirecektir. Yunan filosunun, Fransız ve İngiliz filolarına katılarak Akdeniz'de önemli bir güç oluşturacağı tahmin edilmiştir. Ayrıca Rusya'nın Türk-Kafkas sınırında yoğunlaşmış bir ordusu olduğu ve bu ordunun, burada konuşlanmış Türk birliklerine karşı operasyonlar yürütebileceği tahmin edilmiştir. Yunan ordusunun ise Avrupa'daki doğu sınırında Osmanlı Devleti ile uğraşmakta serbest olacağı düşüncesi hâkimdir. Bâbüâli'nin bu hareketi, İtalya'nın da savaşa girmesi için bir işaret olarak algılanmıştır.¹³² Bulgaristan ve Romanya'nın tutumu henüz açıklanmamıştır ancak Romanya'nın Rusya'nın yanında yer alacağı ve Bulgaristan'ın Türk davasına aktif destek vermesinin pek olası olmadığı düşünülmüştür.¹³³

¹²³ *The Courier*, 30 October/Ekim 1914.

¹²⁴ *Leicester Evening Mail*, 30 October/Ekim 1914.

¹²⁵ *Aberdeen Daily Journal*, 3 November/Kasım 1914.

¹²⁶ *Liverpool Echo*, 30 October/Ekim 1914; *The Courier*, 30 October/Ekim 1914; *The Globe*, 30 October/Ekim 1914.

¹²⁷ *The Daily Mail*, 30 October/Ekim 1914.

¹²⁸ *North-Eastern Daily Gazette*, 30 October/Ekim 1914.

¹²⁹ *Northampton Mercury*, 30 October/Ekim 1914.

¹³⁰ *The Western Daily Press* Türklerin, Karadeniz bölgesi dışında hiçbir yerde deniz gücünü etkili bir şekilde kullanamayacağını belirtmiştir. Gazete, Türklerin her ne kadar Rus filosuna karşı erken bir başarı şansı elde etmiş olsalar da her şeyi kendi başlarına yapamayacaklarını iddia etmiştir (*The Devon and Exeter Gazette*, 3 November/Kasım 1914).

¹³¹ *The Leeds Mercury*, 31 October/Ekim 1914.

¹³² *The Devon and Exeter Gazette*'si Türklerin, Trablus'taki Müslümanlar arasında fanatizm yaratmaya çalışacağı ve bu konuda her türlü tehlikenin İtalya beklediğini ileri sürmüştür. Ayrıca gazete, Sultan'ın herhangi bir cihat ya da kutsal savaş düzenleme girişiminin başarısız olacağı görüşündedir (*The Devon and Exeter Gazette*, 3 November/Kasım 1914).

¹³³ *The Western Daily Press*, 31 October/Ekim 1914.

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

Times'dan alınan haberlere göre ise Bulgaristan'ın, Rusya'nın düşmanlarına katılmayacağı belirtilmiştir. Bulgaristan, Almanya ile yakın bir anlayış içerisinde bulunsa da kamuoyu, mevcut tarafsızlık politikasının korunmasından yanadır. Bulgar diplomatlar, Sofya'nın hiçbir koşulda Rusya ve İngiltere'nin düşmanlarıyla özdeşleşmeyeceğini vurgulamıştır.¹³⁴ Yarı resmî olmaktan öte iyi bir diplomatik kaynaktan elde edinilen jurnale göre Yunanistan ve Romanya'nın, İtilaf Devletlerine katılması artık kesinleşmiştir. Ancak Bulgaristan'ın tavrına ciddi şüpheyle bakılmıştır. İkinci Balkan Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'ın aşağılanmasından ötürü Bulgarların, Türklerin yanında yer alma olasılığı daha yüksek olarak görülmüştür.¹³⁵

The Manchester Courier gazetesi yazısında Bâbiâli'nin, savaş sırasında Almanya'nın kışkırtmalarına karşı koyamamasını ve bunun savaşın gidişatına olan etkisini incelemiştir. Müttefiklerin karşılaştığı zorluklar, kapitülasyonların kaldırılması, Enver Paşa'nın politikaları ve Almanya'nın stratejik hedefleri değerlendirilmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasının ekonomik ve sosyal sonuçları da tartışılmıştır. Habere göre Enver Paşa, Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasında kilit bir rol oynamıştır. Almanya'nın desteğiyle Karadeniz'de Rus limanlarını bombalamış ve Osmanlı'yı fiilen savaşa sokmuştur. Enver Paşa'nın bu agresif politikaları, halk arasında büyük bir tedirginlik yaratmış ve ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. Yazıda esasında Sultan'ın, yüzyıllı aşkın bir süredir Türkiye'nin en iyi dostu olan bir ulusla mücadeleye girme riskini almaktansa, Jön Türk liderinin görevden alınmasını planladığı düşüncesine de yer verilmiştir.¹³⁶ Aynı şekilde *Corriere della Sera*, Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasını değerlendirirken, Bâbiâli'nin Enver Paşa'nın aceleci tutumundan dolayı büyük rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. Hükümet, Enver Paşa ve Alman subayları tarafından kışkırtılabilecek devrimci bir hareketle karşı karşıya kalmamak için bu durumu kabul etmek zorunda kalmıştır. Enver Paşa'nın Napolyonvari bir plan hazırladığını açıklayan gazete, bu plana göre Türk ordusunun üç kısma ayrılacağını belirtmiştir: Birinci kısım Kafkasya'da, ikinci kısım Mısır'da ve üçüncü kısım ise Avrupa'daki harekâtlarda iş birliği yapacaktır. Bu plan Osmanlı Devleti'nin restorasyon hayalinin ve Avrupa'da kaybedilen toprakların yeniden fethedilmesi düşüncesinin bir parçasıydı. *Corriere della Sera*'ya göre, bu planın en büyük eksikliği, Osmanlı kuvvetlerinin nicelik ve niteliği ile Bulgaristan'ın tutumunun belirsizliğinde yatmaktadır.¹³⁷

Almanya, Bâbiâli'yi kullanarak Rusya'yı zayıflatmayı ve Doğu Avrupa'da hâkimiyet kurmayı amaçlamıştır. Osmanlı topraklarındaki petrol kaynaklarına erişim de Almanya için önemli bir hedef olarak değerlendirilmiştir. Boğaz girişine mayın döşenmesi ve deniz fenerlerinin kapatılması İngiliz deniz ticaretine ciddi zarar vermiştir. Ne yazık ki Osmanlı da bundan zarar görmüştür. Çünkü ticareti durmuş ve seferberlik nedeniyle mahsulleri tam olarak toplanamamıştır. Artık “ok yaydan çıkmıştır ve Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki günleri sayılıdır.” Petrograd'da ise “Türkiye'nin Avrupa'dan temizlenmesi ve Küçük Asya'daki Hıristiyan nüfusun daha iyi bir konuma getirilmesi için bir fırsat doğmuştur” düşüncesi hâkimdir.¹³⁸

Limanların bombalanmasının akabinde Rus hükümetinin talebi üzerine İtalya, İstanbul'daki Büyükelçisine Rus vatandaşlarının çıkarlarını koruma talimatı vermiştir.¹³⁹ Ayrıca “Türkiye'de Huzursuzluk” başlıklı haberde, savaş sırasında İstanbul'daki durumun analizi yapılmıştır. İtilaf Devletleri vatandaşlarının İstanbul'dan ayrılmasının, şehirde tedirginliğe yol açtığının üzerinde durularak, hükümetin ve halkın tepkisi incelenmiştir. Basında “Alman etkisi altındaki Bâbiâli'nin” durumu ve bunun ekonomik ve sosyal sonuçları tartışılmıştır. Diğer taraftan İstanbul'daki ticaretin neredeyse durma noktasına geldiği ve ev eşya fiyatlarının önemli ölçüde arttığı gözlemlenmiştir. İngiliz kamuoyuna göre Rus limanlarının bombalanması, İngiliz ve Fransız yetkililerin İstanbul'u terk etmesi, Almanların kamu yönetimindeki tüm alanları kendi lehine tekelleştirmesine yol açmıştır. Bu durum, şehirdeki ekonomik faaliyetleri durma noktasına getirmiş ve halk arasında büyük bir tedirginliğe neden olmuştur. Basının iddiasına göre bu olaylar üzerine hükümetin eylemleri şiddetle bazı kesimler tarafından kınanmıştır. Ancak Alman tavsiyesine uygun olarak son derece sert bir şekilde uygulanan askerî yasaların sonuçlarından korktukları için muhalif kesimin görüşlerini açıkça ifade edemediği iddia edilmiştir. Sadrazamın bile üç kez istifa etmeye çalıştığı ancak askerî mahkemeye tehdit edilerek görevde kalmaya zorlandığı belirtilmiştir. Türk kamuoyu bu durumu son derece endişe verici bulduğu ve hükümetin, Alman militarizmine kapılmasına izin veren tavrına öfkeli olduğu iddia edilmiştir.¹⁴⁰

Kruvazörlerin limanları bombalamasıyla Almanya halkı, gazete bürolarının önünde büyük pankartlara “Şimdi Türkler onları yendi” yazarak sevinç gösterisi yapmıştır. Nitekim Potsdamer Platz 20.30 sularında, Türk ve Alman bayraklarıyla süslenmiştir. Bazı Alman yetkililer ise “İslam'ın zalimlerle hesaplaşmasının büyük

¹³⁴ *Sheffield Daily Telegraph*, 31 October/Ekimi 1914.

¹³⁵ *The Daily Express*, 31 October/Ekimi 1914.

¹³⁶ *The Manchester Courier*, 31 October/Ekimi 1914.

¹³⁷ *The Pall Mall Gazette*, 4 November/Kasım 1914.

¹³⁸ *The Manchester Courier*, 31 October/Ekimi 1914.

¹³⁹ *The Lancashire Daily Post*, 31 October/Ekimi 1914.

¹⁴⁰ *The Yorkshire Post*, 31 October/Ekimi 1918.

saatinin geldiğini söylemiştir.¹⁴¹ Diğer taraftan *Gloucestershire Echo* gazetesi 31 Ekim 1914 gününde sütunlara farklı iddialar taşımıştır. Nitekim, Alman subayların tehditler savurduğunu ve *Yavuz*'un silahlarını sultanın sarayına çevirdiği belirtilerek, sultanın tehdit edildiğini bildirmiş ve İstanbul'da tam bir şaşkınlığın hüküm sürdüğünü ileri sürmüştür.¹⁴²

Rus limanlarının bombalanmasının ardından Bâbiâli, tarafsızlık politikasını sürdürüleceğine dair İtilaf Devletleri büyükelçilerine güvence vermeye devam etmiştir.¹⁴³ Rusya'nın İstanbul Elçisi Giers'in, 30 Ekim 1914 tarihli gizli telgrafla Rusya Dışişleri Bakanı Sazanov'a bildirdiğine göre Sadrazam Said Halim Paşa, Giers'e donanmanın saldırısından duyduğu üzüntüyü dile getirmiş ve bu saldırının Bâbiâli'nin talimatlarına aykırı olarak gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca Büyükelçiye, Almanları kontrol altına almayı başaracağına dair söz de verilmiştir.¹⁴⁴ İtilaf Devletlerinin saldırıyı protesto etmesi karşısında Bâbiâli, özür dileme hatta tanzimat ödeme hazırlığı içinde olduklarını bildirmiştir. Ancak Almanların ülkeden çıkarılması ve Osmanlı hizmetindeki Alman gemilerinin silahsızlandırılması talebini geri çevirmiştir.¹⁴⁵

Artık Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi resmen an meselesi olduğu için Türk ordusu, İngiliz basını tarafından yakından incelenmeye başlanmıştır. *Liverpool Echo* gazetesi, Birinci Dünya Savaşı döneminde Osmanlı Devleti'nin askerî yapısını, kuvvetlerini ve stratejik durumunu ele almıştır. Osmanlı ordusunun barış ve savaş dönemlerindeki organizasyonu, donanımı ve seferberlik süreci detaylandırılmıştır. Ayrıca ordunun gücü, lojistik kapasitesi ve stratejik hedefleri analiz edilmiştir. Habere göre ordunun barış dönemindeki gücü, redifler¹⁴⁶ dâhil olmak üzere toplamda 17.000 subay, 250.000 asker, 45.000 at, 1.500 top ve 400 makineli tüfekten oluşmaktadır. Piyade birlikleri, her biri dört bölüklü üç taburdan oluşan 130 piyade alayı, 70 tüfek taburu ve 13 hudut taburundan meydana gelmektedir. Bu birlikler, birinci hat olarak adlandırılan yaklaşık 473 taburdan teşkil edilmiştir. Redif olarak bilinen ikinci hat birlikleri ise nominal olarak 500'den fazla taburdan oluşmaktadır. Üçüncü hat birliklerinin barış zamanında kadroları yoktur ve bu nedenle dikkate alınacak düzeyde değildirler. Osmanlı piyadeleri, 7.65 mm Mauser şarjörlü tüfekler kullanmaktadırlar. Ayrıca orduda 9.5 mm Mauser ve Martini Henry tüfekleri de kullanılmaktadır. Osmanlı ordusunun toplamda 750.000 adet 7.65 mm Mauser, 220.000 adet 9.5 mm Mauser ve 500.000 Martini-Henry tüfeği bulunduğu belirtilmiştir. Ancak küçük silah tedarikinin bu kadar büyük olup olmadığı tartışılmıştır. Süvari birlikleri ise yaklaşık 20 filodan ibaret olup, kılıç ve Mauser Karabina ile silahlandırılmıştır. Sahra topçusu, her biri üç bataryadan oluşan iki veya üç taburdan teşekkül eden 35 alay, dağ topçu taburları ve 18 ağır obüs bataryasından ibarettir. Sahra topu olarak 7.5 cm Krupp 1903 modeli kullanılmaktadır. Asya'daki birlikler 500 sahra topu, 300 dağ topu ve 72 adet 12 cm sahra obüsü ile donatılmıştır. Modern Krupp hızlı ateşleyicileri için silah başına 500 mermi, diğer durumlar içinse 60 ila 150 mermi bulunmaktadır. Her kolordu nominal olarak 27 tabur, dokuz makineli tüfek bölüğü, altı tüfek taburu, üç süvari alayı, 12 ila 18 sahra bataryası, üç atlı batarya, altı dağ bataryası ve üç ağır topçu bataryasından oluşmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki muharip gücü, toplamda 620 tabur, 200 batarya ve 160 filo, 450 tüfek, 1.000 top ve 400 makineli tüfek ile donatılmıştır. Bâbiâli'nin savaş başladığından beri seferberliği devam etmektedir. Kaba bir tahminle orduda az ya da çok eğitilmiş 500.000 kişi ve birliklerde eğitimsiz 250.000 kişi bulunmaktadır.¹⁴⁷ Bu seferberlik Bâbiâli'nin savaş kapasitesini artırmak amacıyla sürekli devam etmiştir.¹⁴⁸ Bu sırada Rus sınırına yığılan Türk kuvvetlerinin sayısı 300.000'i bulmuştur. Ermenilerin

¹⁴¹ *The Evening News*, 31 October/Ekim 1914.

¹⁴² *Gloucestershire Echo*, 31 October/Ekim 1914.

¹⁴³ *Overland China Mail*, 31 October/Ekim 1914.

¹⁴⁴ *Rus Dışişleri Arşivi'nin Gizli Belgelerinde Osmanlı'nın Cihan Harbi'ne Girişi*, çev. ve haz. Azad Ağaoğlu, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2018, s. 129.

¹⁴⁵ Michael A. Reynolds, *İmparatorlukların Çöküşü Osmanlı-Rus Çatışması 1908-1918*, çev. Yücel Aşıkoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021, s. 118.

¹⁴⁶ Redif birlikleri, ihtiyatlık sürelerini tamamlamış erlerden oluşurdu. Bu birliklerin savaş, silah ve malzemesi buldukları bölgelerin redif depolarında muhafaza edilirdi. Görevlendirilen subayların emir ve komutasındaki redifler, 20-40 kişilik gruplar hâlinde silahaltında toplanıyorlardı. Bu birlikler barış devresinde askerlik daire ve şube görevlerini de yürütüyorlardı. Ancak terhislerinden 6-16 yıl sonra redif birlikleri meydana getirildiği için yeni savaş tekniğinden yoksundular (*Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik*, C. 10, Gnkur. Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 90).

¹⁴⁷ 25 Eylül 1914 tarihi itibarıyla Osmanlı ordusu seferberliğini tamamlamamış olmasına rağmen kolorduların mevcutları dolmuştu. Kolorduların menzil teşkilatı (mevcutları hariç) genel toplamı şöyleydi: İnsan: 780.282, Hayvan: 195.093, Tüfek: 464.708, Mitrilyöz: 222, Top: 1.666 (Ali İhsan Sâbis, *Harp Hatıralarım Birinci Cihan Harbi*, C. I, Nehir Yayınları, İstanbul 1990, s. 285; Ali Kaşığıun, *Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Girişi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2015, s. 322-323).

¹⁴⁸ *Liverpool Echo*, 31 October/Ekim 1914; *Sheffield Daily Telegraph* gazetesi ise Petrograd'dan gelen bilgilere göre, Osmanlı kuvvetlerinin toplam sayısal gücünü yarım milyon olarak tahmin etmiştir. Batı Türkiye'de yoğunlaşan ilk grup, iki orduya bölünmüş 210.000 kişiden oluşmaktadır. Rus sınırı yakınlarında ve Suriye'de yoğunlaşan diğer iki ordu da benzer güçtedir. Ayrıca imparatorluk genelinde, sayıları 300.000 ila 350.000 arasında değişen ikinci hat birlikleri oluşturulmaya başlanmıştır. Bâbiâli, Mısır'a karşı bir Sefer Kuvveti oluşturmakla meşguldür ve bu amaçla, kendi topraklarındaki Bedevilerin yanı sıra çeşitli Müslüman milletlerden gönüllüleri enerjik bir şekilde toplamaktadır. Suriye ve Filistin'deki tüm birinci hat birlikleri, Şatı ana demiryolu hattı boyunca yoğunlaşmış durumdadır. Almanlar, Akabe Körfezi ve Süveyş Kanalı'ndaki operasyonlar için kürekli metal dubalardan oluşan bir antrepoya katılmıştır (*Sheffield Daily Telegraph*, 31 October/Ekim 1914); Ekim 1913 itibarıyla, Türk Donanması'nda 13.000 subay ve er bulunmaktaydı. Bu dönemde Türk donanması, dört savaş gemisi, iki korumalı kruvazör, iki torpido gemisi, 15 gambot, sekiz torpido bot muhribi ve 16 torpido bontan oluşuyordu. Ancak Almanya *Goeben* ve *Breslau*'nun mülkiyetinden vazgeçmek zorunda kaldığında, bu gemiler Osmanlı Devleti'ne satılmış ve İtilaf Devletleri

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

Türlere karşı ayaklandığı ve mühimmat taşıyan bir askerî treni havaya uçurduğu da ayrıca haberde belirtilmiştir.¹⁴⁹

Britanya kamuoyunda kasım ayının ilk günlerinde Osmanlı Devleti'nin Mısır'da İngilizlere karşı operasyon başlattığı ileri sürülmüştür. Ayrıca Berlin'den gelen telgraflarda, Osmanlı Devleti'nin savaşa katılma nedeninin, Üçlü İtilaf'ın galip gelmesi hâlinde İstanbul, Doğu illerinin bir kısmı ve Ermenistan'ın Rusya tarafından, Arabistan'ın İngiltere ve Suriye'nin de Fransa tarafından ilhak edileceği korkusu olduğu belirtilmiştir. Eğer Müttefikler yenilirse Osmanlı Devleti'nin Kafkasya, Mısır ve diğer bölgeleri yeniden geri alarak güçleneceği tahmin edilmiştir.¹⁵⁰

İstanbul'dan alınan haberlere göre, kasım ayı itibarıyla yüzlerce Alman subayının Osmanlı ülkesine gelmeye devam ettiği raporlanmıştır. Bu subayların çoğu Türkçe konuşmakla beraber, daha önce Osmanlı Devleti'nde görev yapmış oldukları için Türk ordusunun yapısını bilmektedirler. Berlin'den gelen bir telgrafa göre ise Köstence'deki Jön Türk gazeteleri, Bâbiâli'nin savaş ilan etmeyeceği görüşündedir. Diğer taraftan *Tanin* gazetesi, Osmanlı Devleti'nin saldırı emri vermemesinin korku ya da kararsızlıktan kaynaklanmadığını, Karadeniz'de meydana gelen olayların bir sınır olayı olarak görüldüğünü belirtmiştir. *İkdam* ve *Tasvir-i Efkâr* gazeteleri de benzer görüşleri dile getirmiştir.¹⁵¹ Kasım ayının ilk günlerinde Rusya Dışişleri Bakanı'nın, Bâbiâli'nin özrünü kabul etmeyerek "artık çok geç" şeklindeki yorumu basında yer bulmaya başlamıştır.¹⁵²

Morning Post gazetesi, Bâbiâli'de çatışma yaşandığını ve arbede sırasında Hükûmet Meclisi'nde fiili şiddet olayları gerçekleştiğini ve veliahtın, Enver Bey'i tabancasıyla bacağında vurduğunu iddia etmiştir. Ayrıca makalede aşağıda görüleceği üzere Jön Türklere ilişkin çok ağır ithamlar söz konusudur:

"Almanya bu kaostan çok şey çıkarmayı umuyor ancak yanılmaktadır. Zira Almanya, Müslüman dünyasının Türkiye'den etkilendiğini ve Rusya ile İngiltere'nin Müslüman tebaasının Jön Türklerin emriyle ayaklanacağını hesaplamıştır. Ancak Jön Türklerin Müslüman dünyasında ne itibarı ne de etkisi vardır. Şarap içen ve ateist oldukları bilinen bu kişiler, Müslüman inancının Hıristiyanlardan daha büyük düşmanları olarak görülmüştür. Hıristiyanlar aynı peygamberlere olmasa bile aynı Tanrı'ya inanan büyük ve iyi niyetli bir inanca mensupken, Jön Türkler ne Tanrı'ya ne de peygambere inanırlar ancak İslam inancını bozan ve kirleten dinsizlerdir. Bu tür adamların Müslüman dünyasının inançlılarını etkilemesi mümkün değildir."¹⁵³

İngiliz basını birçok bölgedeki Müslümanların son bayram kutlamaları sırasında İngiltere'nin başarısı için dua ettiklerini sütunlarına taşımıştır. Ayrıca haberde sultandan tarafsız kalmasına eğer bunu yapamazsa da Osmanlı Devleti'nin, İngilizlerin yanında yer almasını ilişkin Hindistan'dan gelen raporlara yer verilmiştir.¹⁵⁴

Manchester Evening News'e göre Petrograd'da, Osmanlı Devleti'nin Rus limanlarına karşı düşmanca hareketleri nedeniyle derin üzüntü duyulduğu ve bu durumu çözmek için her türlü önlemin alınacağı bildirilmiştir. Sadrazam, Rus hükûmetine Karadeniz'de bu tür olayların tekrarlanmasını önlemek için gerekli önlemleri alacağı konusunda söz vermiştir.¹⁵⁵ Ancak Rus Dışişleri Bakanı Sazonoff, Osmanlı Devleti'nin tüm Alman askerî ve donanma yetkililerini derhâl sınır dışı etmediği sürece müzakerelere başlamanın mümkün olmayacağını belirtmiştir.¹⁵⁶ Bunun üzerine Osmanlı maslahatgüzarı Fahreddin Bey, Petrograd'ı terk etmesi için pasaportunu almıştır. Rusya'nın yayımladığı manifestoda, Osmanlı Devleti'nin Almanya¹⁵⁷ ve Avusturya'nın etkisiyle Rusya'ya karşı harekete geçtiği belirtilirken, Rusya'nın bu saldırıyı sükûnetle karşılayacağı ve Osmanlı Devleti'ne karşı gerekli cevabı vereceği ifade edilmiştir. Yayımlanan manifesto intikam içerikliydi: *Rusya, Hıristiyan dininin ve Slav halklarının eski bir zalimi tarafından yapılan bu yeni saldırıyı mükemmel bir sükûnet ve Tanrı'ya güvenle karşılayacaktır. Rusya'nın yiğit orduları Türk ordularına karşı ilk kez zafer kazanmak zorunda kalmayacak ve bir kez daha anavatanımızın küstah düşmanını nasıl cezalandıracaklarını bileceklerdir.* Ayrıca manifesto, Bâbiâli'nin yanlış müdahalesinin onun ölümcül sonunu hızlandıracağına ve Rusya'nın

tarafından bu satış tanınmamıştır. Rus Karadeniz Filosu ise 3 dretnot, 5 savaş gemisi, 4 kruvazör, 4 gambot, 27 destroyer, 10 denizaltı, 1 mayın avcısı, 10 torpidobottan oluşmaktadır (*The Bath Chronicle and Weekly Gazette*, 31 October/Ekim 1914).

¹⁴⁹ *The Lancashire Daily Post*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁵⁰ *Staffordshire Sentinel*, 2 November/Kasım 1914; *The Western Mail*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁵¹ *The Birmingham Daily Mail*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁵² *The Daily Mirror*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁵³ *Liverpool Echo*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁵⁴ *Aberdeen Daily Journal*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁵⁵ Sadrazamın, Karadeniz'deki olaylar için sunduğu özür ve açıklamaların kamuoyu tarafından tam olarak bilinmemekle beraber, bu olayların tanzimi için garantiler ve tazminatın gerekli olduğu basın tarafından vurgulanmıştır.

¹⁵⁶ *The Birmingham Daily Mail*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin 29 Ekim'de limanları bombalaması savaş eylemi olarak kabul edilmiştir. Rus, Fransız ve İngilizler, bu eylemlerin Osmanlı komutasının otoritesini gasp etmeye çalışan Alman subayların inisiyatifine atfedilebileceğini umarak, Bâbiâli'ye politikasını ayırmasını ve Berlin Kabinesi'nin Osmanlı ülkesinde çalışan tüm Alman subayları derhâl görevden almasını önermiştir (*Liverpool Daily Post*, 3 November/Kasım 1914).

atalarından miras kalan Karadeniz kıyısındaki sorunların çözümüne giden yolu açacağına olan sarsılmaz güveni ifade ederek sonlandırılmıştır.¹⁵⁸

Aberdeen Daily Journal'a göre Sadrazam, Karadeniz'deki son olaylar için özür dilemiş ve bu durum, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında bir savaşın kaçınılmaz olduğunu düşünmek için henüz erken olarak nitelendirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Londra Büyükelçisi Tevfik Paşa'nın hâlâ Londra'da olduğu ve Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey ile görüşmeler yaptığı belirtilmiştir. Bu görüşmeler, mevcut çatışmanın genişlemesini önleme umutlarının hâlâ canlı olduğunun işareti olarak yorumlanmıştır. Bu gelişmeler yaşanırken bazı haberlerde ise Trabzon yakınlarında, Rus ve Türk birlikleri arasında çatışmaların başladığı ve Türk makamlarının telgrafları kesmesi nedeniyle İtilaf Devletlerinin, Bâbîâli'ye verdiği notanın İstanbul'daki büyükelçilere ulaşıp ulaşmadığının belirsiz olduğu haberleri yer bulmuştur Fransız ve İngiliz büyükelçilerinin İstanbul'dan ayrıldığı ve ayrılışları sırasında herhangi bir düşmanca gösteri yapılmadığı da ayrıca kamuoyuna konu olmuştur.¹⁵⁹

The Midland Daily Telegraph 3 Kasım 1914 tarihli haberinde, Bâbîâli'nin Karadeniz'deki Rus şehirlerine saldırmasının ardından Rus büyükelçisinin, bu durum hakkında Sadrazam ile görüşmek istemesine rağmen Sadrazam'ın, hasta olduğunu beyan ederek görüşmeyi reddetmesini, Bâbîâli'nin Almanlar tarafından etkilenip bu eyleme zorlandığının açık bir göstergesi olduğunu belirtmiştir. Gazete Osmanlı Devleti'nin, savaşa girerek geri dönülmez bir adım attığını ve şimdi pişmanlık duyacak zamanı olduğunu vurgulamıştır. Eğer Almanlar galip gelirse Osmanlıların bağımsız bir devlet olmalarına bile izin verilmeyeceği ve Almanların elinde basit kukla olacağı ifade edilmiştir.¹⁶⁰

Reuters Ajansı'nın diplomatik çevrelerden edindiği bilgilere göre Türk yetkililerin, telgraf hatlarını kesmesi nedeniyle İstanbul'daki üç büyükelçiye telgrafla iletilen notanın ulaşıp ulaşmadığının hâlâ belirsizliğini koruduğu belirtilmiştir. Hükümetleriyle iletişim kuramadıklarını fark eden büyükelçilerin ülkeyi terk etmeleri beklenmektedir. *Temps* gazetesinin Atina muhabirinin bildirdiğine göre İstanbul'da, savaş yanlısı çalkantılı gösteriler düzenlenmiştir. İtilaf Devletlerinin büyükelçilikleri ve konsoloslukları bu gösteriler sırasında yuhalanmıştır.¹⁶¹ *Courant d'Italia*'nın Berlin muhabirine göre İstanbul'a önemli miktarda para havalesi gönderilmiş ve Bâbîâli bu sayede memur ve asker maaşlarını ödeyebilmiştir. Amiral Souchon'a, paranın geldiği gün Karadeniz'de savaş başlatma emri verildiği de iddialar arasındadır.¹⁶²

5 Kasım 1914 günlü *London Gazette*'nin ekinde, Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı açıklamaya göre İngiltere, Alman subayları komutasındaki Türk kuvvetlerinin düşmanca eylemleri nedeniyle, 3 Kasım itibarıyla Osmanlı Devleti'ne savaş ilan edildiği aktarılmıştır. Aynı gazete Kıbrıs Adası'nın, İngiliz hükümeti tarafından resmen ilhak edildiğini de duyurmuştur. Kral bu bildiriye imzalamak üzere Buckingham Sarayı'nda, Özel Konsey'i toplamıştır. Aynı günlü *Manchester Evening News*'te, İngiliz filusunun Çanakkale Boğazı'nı bombaladığı bildirilmiştir. İngiltere'nin bu sert adımı, Osmanlı Devleti'nin gerçekten savaş niyetinde olup olmadığına dair şüpheleri ortadan kaldırmıştır. Ayrıca her sınıftan Türkün, Müttefiklerle yaşanan gerginlikten dolayı son derece üzgün olduğu belirtilmiştir.¹⁶³

6 Kasım 1914 tarihli bir rapora göre Türk yetkililer, Beyrut'taki Rus Konsolos Yardımcısı'nın ve diğer yabancı vatandaşların çıkışını engellerken İngiliz yetkililerin, bölgeden ayrılmasını sağlamaya çalıştıklarını bildirmiştir. Rapora göre Türklerin amacı yabancıları rehin olarak tutmak değil de bir savaş durumunu kabul etmek istememeleriydi. Ayrıca Türklerin Rusya'ya savaş ilan etmeyi reddetmeleri hâlinde, Almanların *Yavuz* kruvazörünün silahlarını İstanbul'da kullanmakla tehdit ettiği ileri sürülmüştür. Resmî Türk yazışmaları Karadeniz'de patlak veren düşmanlığı, yanlış anlaşılardan kaynaklanan önemsiz bir olay olarak göstermeye çalışmıştır. Suriye'de ise büyük askerî hazırlıklar yapılmakta olup, Şam'da tüm deve ve katırlara el konulmuş ve Süveyş Kanalı'nı aşmak için kum çuvallarıyla eğitimler düzenlenmiştir. Almanların, Şam ve Beyrut'ta yoğun olarak bulunmakla birlikte, yerel halk tarafından pek sevilmediği iddia edilmiştir.¹⁶⁴

Karadeniz Baskını, Osmanlı Devleti'nin yaklaşık üç aydır büyük zorlukla sürdürmeye çalıştığı tarafsızlık politikasını çökertmiştir.¹⁶⁵ Baskının ardından İtilaf Devletleri, kısa bir süre içinde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Bu sürecin ilk adımlarından biri Basra Körfezi'ndeki İngiliz donanmasının Akabe'yi bombalaması olmuştur. Aynı dönemde Akdeniz filosuna bağlı gemiler Çanakkale Boğazı'na yönelik bir saldırı gerçekleştirmiştir. Rusya da bu harekâta hem kara hem de deniz yoluyla katılmıştır. Rus kara kuvvetleri Osmanlı sınır birliklerine taarruz ederken deniz kuvvetleri de 6 Kasım 1914 tarihinde *Kogol* ve *Merkür* kruvazörleriyle

¹⁵⁸ *Manchester Evening News*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁵⁹ *Aberdeen Daily Journal*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁶⁰ *The Midland Daily Telegraph*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁶¹ *Northern Daily Telegraph*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁶² *Sheffield Daily Telegraph*, 3 November/Kasım 1914.

¹⁶³ *Manchester Evening News*, 5 November/Kasım 1914.

¹⁶⁴ *The Newcastle Daily Journal*, 6 November/Kasım 1914.

¹⁶⁵ Said Halim Paşa, *Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Savaşı*, çev. Fatih Yücel, Kronik Kitap, İstanbul 2019, s. 38.

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

Zonguldak limanını bombalamıştır. Bu saldırı sonucunda Osmanlı donanmasındaki *Bezm-i Alem*, *Mithat Paşa* ve *Bahr-i Ahmer* gemileri batırılmıştır.¹⁶⁶

12 Kasım 1914 tarihli *Takvîm-i Vekâyi* gazetesinde yayımlanan “İrade-i Seniyye” metninde, Rus limanlarının bombalanmasını takip eden gelişmeler ana tema olarak ele alınmıştır. İrade-i Seniyye’de Osmanlı donanmasının Karadeniz’de manevra yaptığı sırada Rus donanmasının, boğazlara torpil dökmek amacıyla hareket etmiş olduğu ve Osmanlı donanmasına taarruz edildiğine vurgu yapılmıştır. Osmanlı donanmasının bu taarruza mukabelesi üzerine üzücü olayların meydana geldiği belirtilmiştir. Bu durum karşısında Bâbiâli, Rusya’ya müracaat ederek olayın sebebinin araştırılmasını istemiştir. Rusya bu müracaata cevap vermediği gibi elçisini de geri çağırmıştır. Ayrıca Rus askerî, Erzurum sınırının farklı noktalarından hududu taciz etmiştir. Bu sırada Fransa ve İngiltere devletleri de sefirlerini geri çağırmıştır. Akabinde İngiliz ve Fransız donanmaları birlikte hareket ederek Çanakkale’yi topa tutmuştur. İngiliz kruvazörleri de Akabe’ye top atmak suretiyle bilfiil düşmanlığını göstermiştir. Akabinde İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti’ne savaş hâlinde olduklarını ilan etmiştir. Buna mukabil olarak Sultan tarafından İtilaf Devletlerine 11 Kasım 1914 günü resmen savaş ilan edilmiştir.¹⁶⁷

The Evening Irish Times 13 Kasım 1914 günü Osmanlı hükümetin, İttifak Devletlerine karşı resmen savaş ilan etme nedenlerini sütunlarına taşımıştır. Haberde Bâbiâli’nin Birinci Dünya Savaşı’na giriş nedenleri “Türk-Alman bakış açısı”yla açıklanmıştır. Nitekim savaş manifestosunda Rus filusunun Boğaz’ın dışına mayın döşemeye çalıştığı, Bâbiâli’nin bu olaylarla ilgili soruşturma yapılması önerisine cevap vermeden Rusların, Osmanlı Devleti’ne karşı başka düşmanca eylemlerde bulunduğu beyan edilmiştir. Ayrıca Rusya’nın büyükelçisini geri çağırarak savaşı başlattığı, İngiltere ve Fransa’nın da büyükelçilerini geri çağıracağı ve Osmanlı Devleti’ne savaş ilan ettikleri beyan edilmiştir. Bunun üzerine Sultan, Yüce Allah’ın yardımına güvenerek savaş ilanı emri vermiştir. İrade, tüm bakanlar tarafından imzalanmış ve Osmanlı Devleti’nin savaşa girişini resmileştirmiştir.¹⁶⁸ 16 Kasım itibarıyla da İtilaf Devletlerine karşı cihadın ilanı, İngiliz basınında yer almaya başlamıştır.¹⁶⁹

SONUÇ

Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’na girişi öncesindeki ittifak girişimleri, dönemin zorlayıcı uluslararası koşulları ve Osmanlı Devleti’nin iç ve dış politikalarındaki zayıflıklar nedeniyle oldukça karmaşık bir süreç olmuştur. 19. yüzyılın sonlarına doğru giderek güç kaybeden Osmanlı Devleti, Avrupa’daki büyük güçlerle ittifak kurma arayışına girmiştir. Ancak Osmanlı ülkesinin jeopolitik konumu ve tarihsel rakipleri bu süreçte ciddi zorluklar ortaya çıkarmıştır.

Birinci Dünya Savaşı’nın başladığı 1914 yılına gelindiğinde, Osmanlı Devleti’nin ittifak arayışları hız kazanmıştır. Öncelikle İngiltere ve Fransa ile ittifak yapma girişiminde bulunan Osmanlı Devleti, bu ülkelerden olumlu bir yanıt alamamıştır. Bunun başlıca nedenleri arasında İngiltere ve Fransa’nın, Osmanlı topraklarına yönelik emperyalist hedefleri, müttefik Rusya ile ters düşmeme politikası ve Osmanlı Devleti’nin zayıflığına olan güvenleri yer almaktadır.

Osmanlı Devleti, İngiltere ve Fransa’dan olumsuz yanıt aldıktan sonra Almanya’ya yönelmiştir. Bu çalışmada, Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı esnasında Almanya ile ittifak kurma süreci kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Sonuçlar Osmanlı Devleti’nin bu ittifaka yönelmesinin temelinde stratejik ve siyasi gerekçelerin yattığını göstermiştir. İtilaf Devletlerinden beklediği desteği bulamayan Bâbiâli, Almanya’nın sunduğu güvenlik garantileri özellikle de Rusya’ya karşı sağlanacak koruma ve Osmanlı toprak bütünlüğüne zarar vermeyeceği taahhüdü gibi unsurları dikkate alarak ittifak kararı almıştır. Almanya’nın Osmanlı ülkesini ekonomik bir pazar olarak değerlendirme yaklaşımı, Osmanlı Devleti’nin içişlerine müdahale etmeme ve egemenliğine saygı duyma politikasıyla desteklenmiştir.

Enver Paşa, Talât ve Halil Bey gibi liderler, bu ittifakı kabul ederek Osmanlı Devleti’nin zor durumda olan stratejik konumunu iyileştirme amacı gütmüştür. Bununla birlikte Osmanlı Devleti’nin savaşa aktif katılımı konusundaki Alman talepleri ve Rusya ile diplomatik çözüm arayışları, Osmanlı Devleti’nin bağımsız bir dış politika izleme girişimlerine işaret etmiştir. Ancak Rusya’nın Enver Paşa’nın ittifak teklifini reddetmesi, Osmanlı Devleti’ni Almanya ile ittifakı sürdürmeye mecbur bırakmıştır. Bu ittifak Osmanlı Devleti’nin savaşa girmesi sürecinde belirleyici bir rol oynamış ve devletin kaderini şekillendirmiştir. Çalışmamız, Osmanlı-Alman ittifakının yalnızca askerî bir anlaşma değil aynı zamanda o dönemin siyasi ve stratejik koşullarına bağlı bir zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır. Almanya ise Osmanlı Devleti ile ittifak kurarak Birinci Dünya

¹⁶⁶ Ozan Tuna, “Amiral Souchon’un Donanma Komutanı Olması ve Rus Limanlarının Bombalanması (29 Ekim 1914)”, *Uluslararası Birinci Dünya Savaşı’nın 100. Yılı Sempozyumu Bildiriler Kitabı C. I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2017, s. 216.

¹⁶⁷ *Takvîm-i Vekâyi*, “İrade-i Seniyye”, No: 1990, 12 Kasım 1914.

¹⁶⁸ *Evening Echo*, 13 November/Kasım 1914; *Aberdeen Evening Express*, 13 November/Kasım 1914.

¹⁶⁹ *The Evening Irish Times*, 16 November/Kasım 1914.

Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin stratejik konumunu değerlendirmeyi planlamıştır. Almanya, Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasıyla Rusya'yı güneyden baskı altına almayı, Ortadoğu'daki İngiliz çıkarlarına darbe vurmaya ve İngiliz sömürgesindeki Müslümanları cihat çağrısıyla ayaklandırmayı amaçlamıştır. Bu nedenle Osmanlı-Alman ittifakı hızla gelişmiştir. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde gerçekleştirdiği ittifak girişimleri, dönemin büyük güçlerinin çıkarlarına dayalı stratejiler ve Osmanlı ülkesinin jeopolitik durumu çerçevesinde şekillenmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girişi, dünya tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmiştir. Bu süreç Almanya'nın iki dretnotu *Goeben* ve *Breslau*'nun Osmanlı sularına sığınması ve ardından Türk donanmasına katılmasıyla başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin *Goeben* ve *Breslau* gemilerini satın alma kararı, tarafsızlık politikası çerçevesinde alınan stratejik bir adım olarak değerlendirilebilir. İtilaf Devletlerinin baskısı ve tehditleri, Osmanlı Devleti'nin savaş dışı kalma çabalarını zorlarsa da Almanya ile varılan anlaşma ile bu gemilerin satın alınması, Osmanlı Devleti'nin bağımsız karar alma isteğini ve tarafsızlık politikasını sürdürme iradesini göstermiştir. Bu hamleyle Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri karşısında güç dengesini koruma yönünde önemli bir kazanım elde etmiştir. Öte yandan *Goeben* ve *Breslau*'nun Osmanlı Devleti adına askerî hizmete alınması ve Alman personelin görevlerine devam etmesi Almanya'nın, Osmanlı üzerindeki etkisini artıran bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu süreç Osmanlı Devleti'nin tarafsızlık statüsünü sorgulayan İtilaf Devletleri nezdinde farklı tepkilere yol açmıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin hem Alman desteğini hem de tarafsızlık politikasını sürdürebileceği yönünde bir kanaat de oluşturulmuştur. Sonuç itibarıyla Osmanlı Devleti'nin *Goeben* ve *Breslau* gemilerini satın alması Almanya ile olan ittifak ilişkilerini pekiştirmiş ve savaşın ilerleyen dönemlerinde Osmanlı Devleti'nin jeopolitik ve askerî manevra alanını genişleten önemli bir adım olmuştur.

Bu çalışmada ayrıca Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na katılma sürecinde Almanya'nın etkisi ve baskısının oynadığı rol detaylandırılmıştır. Batı cephesindeki Marn Savaşı'nın Almanların aleyhine dönmesiyle birlikte Almanya'nın, Osmanlı Devleti'ni savaşa dâhil etme yönündeki baskısı artmış ve Osmanlı Devleti'nin stratejik konumu göz önünde bulundurularak askerî hamlelerin hızlandırılması sağlanmıştır. Almanya'nın mali destek sağlaması karşılığında, Amiral Souchon'un Osmanlı donanmasının başına geçmesi ve Rusya'ya yönelik askerî operasyonlar için talimat alması Osmanlı Devleti'nin tarafsızlık politikasını sona erdiren önemli bir etken olmuştur. Nihayetinde Enver Paşa'nın kararlı tutumuyla verilen yazılı emirler ve Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın gizli emirleri doğrultusunda Osmanlı donanmasının Karadeniz'de Rus donanmasına karşı harekete geçmesinin, Osmanlı Devleti'nin savaşa resmen dâhil olma sürecini hızlandırdığını ortaya koymaktadır. Bu gelişme Osmanlı Devleti'nin Almanya ile ittifakını derinleştirirken Osmanlı Devleti'nin bağımsız karar alma kabiliyetinin Almanya'nın çıkarları doğrultusunda sınırlandığını da göstermektedir. Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nin savaşa giriş sürecinde Almanya'nın etkisi belirleyici bir unsur olmuş, bu baskı Osmanlı Devleti'nin savaşın gidişatına dâhil olmasında başlıca bir faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Bu çalışma Osmanlı-Alman ittifakının askerî baskı, stratejik yönlendirme ve mali destek üzerinden gelişen çok boyutlu bir ittifak olduğunu göstermektedir.

Bu baskılar sonucunda Osmanlı Devleti'nin 29 Ekim 1914'te Rus limanlarına yönelik saldırıları, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na giriş sürecinde oldukça kritik bir dönüm noktası oluşturmuştur. Amiral Souchon'un komutasındaki Osmanlı donanmasının gerçekleştirdiği bu baskın, Osmanlı kamuoyunda zafer olarak algılanmış ve milliyetçi bir coşku uyandırmıştır. Ancak uluslararası alanda Osmanlı Devleti'nin savaşa katılımı büyük yankı uyandırmış ve özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya nezdinde ciddi bir öfkeye yol açmıştır. Basın ve kamuoyu Osmanlı Devleti'nin Alman etkisiyle hareket ettiğini düşünerek bu adımı "Türkiye'nin intiharı" olarak nitelendirmiştir. Saldırıların doğrudan Osmanlı tarafından planlanıp uygulanıp uygulanmadığı konusundaki belirsizlik, Osmanlı Devleti'nin uluslararası ilişkilerinde karmaşık bir tabloya neden olmuş ve kendisini savaşın ortasında bulmasına sebep olmuştur. Özellikle İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne yönelik stratejik uyarıları ve Sina yarımadasında almayı planladığı önlemler, Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri karşısında ne denli bir güç dengesizliği içerisinde olduğunu da gözler önüne sermiştir. Sonuç olarak Rus limanlarının bombalanması olayı Osmanlı Devleti'nin savaşa giriş sürecindeki en önemli adımlardan birini oluşturmuş ve Birinci Dünya Savaşı'ndaki çatışmaları daha da genişletmiştir. Bu olay Osmanlı Devleti'nin askerî ve politik dengeler üzerindeki konumunu dramatik bir şekilde değiştirirken aynı zamanda savaşa katılımının oluşturduğu uluslararası tepkilerle Osmanlı Devleti'nin sonunu hızlandıran gelişmelerin de başlangıcı olarak tarihe geçmiştir.

Osmanlı Devleti'nin savaşa girişi yalnızca bölgesel dengeleri değil aynı zamanda küresel güç dengelerini de etkilemiştir. Osmanlı ülkesinin coğrafi konumu, İtilaf Devletlerinin stratejik planlarını yeniden gözden geçirmesine neden olmuş ve savaşın seyrini değiştirmiştir. Boğazların kapatılması, Kafkasya Cephesi ve Ortadoğu'daki diğer cephelerde Osmanlı ordusunun varlığı yakından takip edilmiş ve bu durum savaşın uzamasına ve daha geniş bir coğrafyaya yayılmasına sebep olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin faaliyetlerini yakından takip eden İngiliz basınının, bu gelişmelere tepkisi ise çok yönlü olmuştur. Çanakkale Boğazı'nın gerekçe gösterilmeden kapatılması, Kayseri'nin Berlin'de planlayıp

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ: İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

Osmanlı ülkesinde uygulamaya koymak istediği cihat politikası, Osmanlı ordusundaki genel seferberlik ve askerî hareketlilik, kapitülasyonların kaldırılması, Osmanlı donanmasında ve ordusundaki Alman komutanların varlığı ve her geçen gün İstanbul'da Alman askerlerinin sayısının artması ve nihayetinde *Goeben* ve *Breslau*'nun Osmanlı sularına girişi ve Karadeniz'deki Rus limanlarının bombalanması, İngiliz kamuoyunda büyük bir öfkeye yol açmıştır. İngiliz kamuoyu Rus limanlarının bombalanması olayının Osmanlı Devleti'ni savaşa sokacağı ve savaşın daha da uzayacağı endişesiyle tepki göstermiştir. Özellikle İngiliz basını, Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa girmesini sert bir şekilde eleştirmiş ve Osmanlı hükümetini bu duruma müdahale edememekle suçlamıştır.

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na giriş sürecinde İngiliz basınında, *Goeben* ve *Breslau*'nun rolü detaylı bir şekilde incelenmiştir. Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki etkisi, Osmanlı yönetiminin stratejik tercihleri ve bu süreçteki diplomatik girişimleri analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Osmanlı Devleti'nin savaşa girişinin tesadüfi değil, aksine belirli stratejik ve diplomatik hamlelerin sonucu olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girişi, sadece askerî ve siyasi bir olay olmanın yanı sıra, dönemin uluslararası ilişkilerinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu süreç, Osmanlı Devleti'nin iç ve dış politikasını derinden etkileyerek imparatorluğun kaderini şekillendirmiştir. Bu çalışmanın bulgularının, tarihin bu önemli döneminin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)*

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Beşinci Şube (DH. EUM. 5. Şb)

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Yedinci Şube (DH.EUM.7.Şb)

Dâhiliye Nezareti Şifre Evrakı (DH. ŞFR)

Hariciye Nezareti Siyasi (HR. SYS)

Sürelî Yayınlar**

Aberdeen Daily Journal

Aberdeen Evening Express

Belfast Evening Telegraph

Bradford Daily Telegraph

Daily Malta Chronicle and Garrison Gazette

Daily Record

Devon And Exeter Daily Gazette

Dublin Daily Express

East Anglian Daily Times

Evening Despatch

Evening Echo

Evening Herald (Dublin)

Evening Telegraph

Evening Telegraph and Post

Gloucestershire Echo

Hartlepool Northern Daily Mail

İkdam

* Kullanılan arşiv vesikalarının numaraları dipnotlarda gösterilmiştir.

** Kullanılan süreli yayınların tarihleri dipnotlarda gösterilmiştir.

Kerry News
Leicester Evening Mail
Leicester Mail
Lincolnshire Echo
Liverpool Daily Post
Liverpool Echo
London Evening Standard
Manchester Evening News
Northampton Mercury
North-Eastern Daily Gazette
Northern Daily Telegraph
Overland China Mail
Sabah
Servet-i Fünûn
Sheffield Daily Telegraph
Sheffield Independent
Staffordshire Sentinel
Takvîm-i Vekâyi'
Tasvîr-i Efkâr
Tercümân-ı Hakikat
The Bath Chronicle and Weekly Gazette
The Birmingham Daily Mail
The Birmingham Daily Post
The Courier
The Daily Express
The Daily Herald
The Daily Mail
The Daily Mirror
The Devon and Exeter Gazette
The Evening Chronicle
The Evening Irish Times
The Evening Mail
The Evening News (London)
The Evening Star
The Globe
The Hamilton Daily Times
The Journal of Commerce
The Lancashire Daily Post
The Leeds Mercury
The Manchester Courier

**OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ:
İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI
VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)**

The Midland Daily Telegraph
The Midlothian Journal.
The Musselburgh News
The New York Herald
The Newcastle Daily Chronicle
The Newcastle Daily Journal
The Ottawa Free Press
The Pall Mall Gazette
The Pall Mall Gazette
The Scotsman
The Shepton Mallet Journal
The Western Daily Press
The Western Daily Press
The Western Mail
The Westminster Gazette
The Yorkshire Evening News
The Yorkshire Evening Post
Weekly Dispatch
Western Evening Herald
Western Mail
Wigton Advertiser
Yorkshire Telegraph & Star

Araştırma ve İnceleme Eserler

- Ahmet İzzet Paşa, *İstiklâl Harbi'nin Gerçekleri Feryadım*, C. I, Timaş Yayınları, İstanbul 2017.
- AK, İlyas, *Osmanlı Devleti'nde Kapitülasyonların Kaldırılması Meselesi*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Tokat 2023.
- AKBAY, Cemal, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askerî Hazırlıkları İle Harbe Girişi*, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014.
- AKSAKAL, Mustafa, *Harb-i Umumi Eşiğinde Osmanlı Devleti Son Savaşına Nasıl Girdi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.
- ALKAN, Necmettin, "Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girmesi", *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak*, İstanbul 20-21 Kasım 2014, ss. 157-178.
- ARI, Kemal, *Birinci Dünya Savaşı Kronolojisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1997.
- BABACAN, Hasan, *Mehmed Talât Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- BAYRAMOL, Eray, "Rus Diplomatik Belgelerinde Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Rus İttifakına Dair Görüşmeler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. 129, S. 254, 2021, ss. 43-72.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi Cilt: III, 1914-1918 Genel Savaşı*, Kısım: 1, Savaşın Başından 1914-1915 Kışına Kadar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- BEŞİKÇİ, Mehmet, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği*, İletişim Yayınları, İstanbul 2023.

Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Deniz Harekâtı (C. VIII), T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları, Ankara 1976.

Birinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi, C. I. Yener Yayınları, İstanbul 1976.

ÇOLAK, Mustafa, *Komitenin Kahramanı Enver Paşa*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2019.

ELMACI, Mehmet Emin, *İttihat-Terakki ve Kapitülasyonlar*, Homer Kitabevi, İstanbul 2005.

ERDİNÇ, Erol Şadi, *Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti Yargulamaları birinci bünya savaşı'nda ittihad ve terakki hükümetlerinin sorumluluğuna dair Meclis-i Mebûsan Soruşturması*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

FROMKİN, David, *Barişa Son Veren Barış Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı?*, çev. Mehmet Harmancı, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2023.

HOPKİRK, Peter, *İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun*, çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul 1995.

HOWARD, Michael, *Yüzüncü Yıldönümünde Birinci Dünya Savaşı*, Türkçesi: Sinem Gül, Dost Kitabevi, Ankara 2014.

KARABEKİR, Kazım, *Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik?*, C. 2, Emre Yayınları, İstanbul 1994.

KAŞIYUĞUN, Ali, *Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Girişi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2015.

KIŞ, Salih, "Birinci Dünya Savaşı'nın Seyrini Değiştiren Goeben ve Breslau Gerçeği", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, S. 22, 2017, ss. 63-86.

KOZLOV, D. Yu., *Karadeniz'de Garip Bir Savaş (Ağustos-Ekim 1914)*, çev. Altan Aykut, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2021.

KRAUS Th. ve DÖNİTZ, Karl, *Şanlı Yavuz ve Midilli*, çev. Mehmet Çağrı ve Güray Yalavaç, Demir Yayınları, İstanbul 1914.

MACMİLLAN, Margaret, *Barişa Son Veren Savaş*, Alfa Yayınları, çev. Belkıs Çorakçı Dışbudak, İstanbul 2014.

MCMEEKİN, Sean, *I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü*, çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.

MCMEEKİN, Sean, *Osmanlı'da Son Fasil Savaş, Devrim ve Ortadoğu'nun Şekillenışı 1908-1923*, çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.

MÜTERCİMLER, Erol, *Destanlaşan Gemiler: Hamidiye, Yavuz, Nusret, Alemdar*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1987.

NOPPEN, Ryan K., *Osmanlı Deniz Harekâtı 1911-18*, çev. Emir Yener, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

ÖNER, Özer, *Yavuz ve Midilli Osmanlı'nın Son Savaşı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2012.

POLAT, Ü. Gülsüm, *Osmanlı Devleti ve İngiltere Ekseninde I. Dünya Savaşı Yıllarında Mısır*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2015.

REYNOLDS, Michael A., *İmparatorlukların Çöküşü Osmanlı-Rus Çatışması 1908-1918*, çev. Yücel Aşikoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.

ROGAN, Eugene, *Osmanlı'nın Çöküşü Ortadoğu'da Büyük Savaş 1914-1920*, çev. Özkan Akpınar, İletişim Yayınları, İstanbul 2018.

Rus Dışişleri Arşivi'nin Gizli Belgelerinde Osmanlı'nın Cihan Harbi'ne Girişi, çev. ve haz. Azad Ağaoğlu, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

RYAN, Sir Andrew, *Sonuncu Dragoman*, çev. Dilek Berilgen Cenkçiler, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

SÂBİS, Ali İhsan, *Harp Hatıralarım Birinci Cihan Harbi*, C. I, Nehir Yayınları, İstanbul 1990.

Said Halim Paşa, *Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Savaşı*, çev. Fatih Yücel, Kronik Kitap, İstanbul 2019.

SANDERS, Liman von, *Türkiye'de Beş Yıl*, çev. Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

**OSMANLI DEVLETI'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ:
İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI
VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)**

TUNA, Ozan, “Amiral Souchon’un Donanma Komutanı Olması ve Rus Limanlarının Bombalanması (29 Ekim 1914)”, *Uluslararası Birinci Dünya Savaşı'nın 100. Yılı Sempozyumu Bildiriler Kitabı C. I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2017, ss. 199-224.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, C. 10, Gnkur. Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1985.

VAT, Dan Van der, *Dünyayı Değiştiren Gemi*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Alfa Yayınları, İstanbul 2013.

WALLACH, Jehuda L., *Bir Askeri Yardımın Anatomisi*, Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Bşk. Yayınları, Ankara 1985.

WESTWELL, Ian, *Resimli Harp Tarihi I. Dünya Savaşı*, çev. Oktay Etiman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

YALMAN, Ahmet Emin, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*, çev. Birgen Keşoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.

İnternet Kaynakları

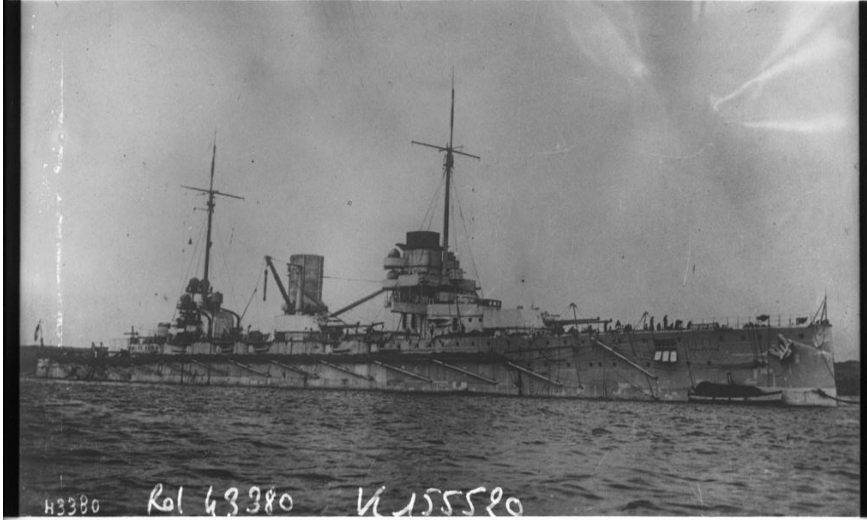
<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/34580>

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b6932798f?rk=21459;2>

TRT Haber, *Mavi Tutku* Belgeseli.

EK-1. Saraybosna Arşidükü Franz Ferdinand ve Hohenberg Düşesi Sophie'ye suikast düzenleyen Gavrilo Princip'in tutuklanması (*Daily Mirror*, 27 July/Temmuz 1914).

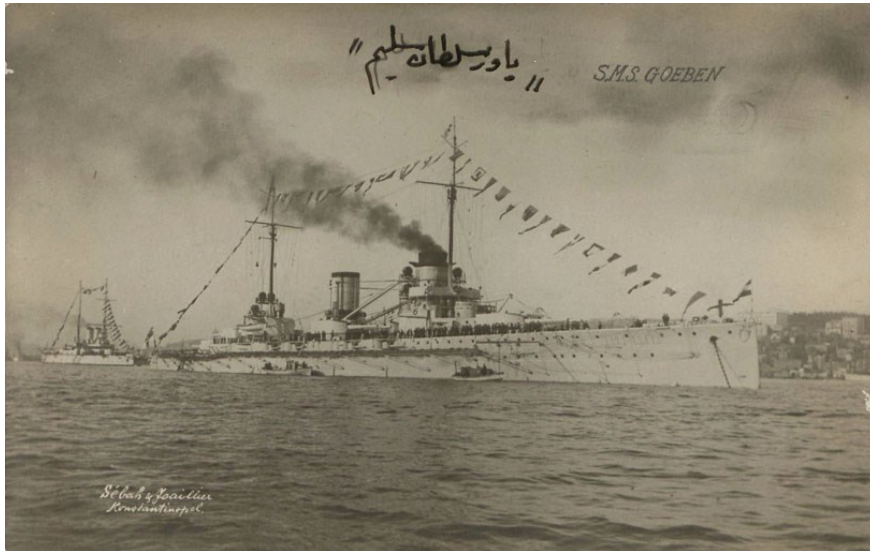

EK-2. *Goeben* Kruvazörü (<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b6932798f?rk=21459;2>).

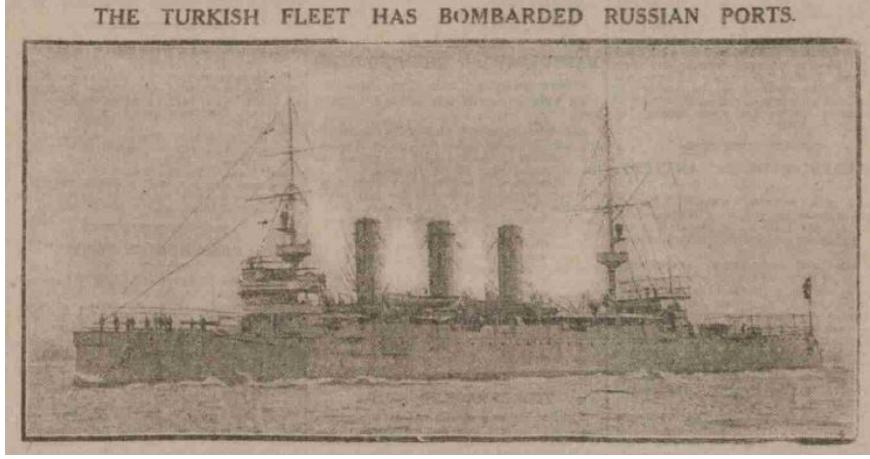
OSMANLI DEVLETI'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ:
İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI
VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

EK-3. Amerikan basınında *Goeben* (Yavuz) ve *Breslau* (Midilli) gemileri (*The New York Herald*, 21 January/Ocak 1918).

EK-4. Kartpostal: Kartpostalın ön yüzünde *S.M.S. Goeben*, “Yavuz Sultan Selim” yazmaktadır (<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/34580>).

EK-5. *Hamidiye Kruvazörü*, Rus limanlarını bombalayan Türk gemilerinden bir tanesidir (*The Leeds Mercury*, 31 October/Ekim 1914).

EK-6. Cihatı ilan eden fetvanın Fatih Cami'nde okunuşu (*Servet-i Fünûn*, No: 1224, 19 Kasım 1914).

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNDEKİ KRİTİK DÖNEMEÇ:
İNGİLİZ BASININA GÖRE GOEBEN VE BRESLAU'NUN OSMANLI DONANMASINA KATILMASI
VE RUS LİMANLARINI BOMBALAMASI (10 AĞUSTOS 1914- 29 EKİM 1914)

GTTAD

Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>